

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин ім. Б.Д.Гаврилишина
Кафедра міжнародної економіки

Данилюк Софія Андріївна

**Стратегія планування діяльності та забезпечення ресурсами
транснаціональних**

спеціальність: 051 – Економіка

Випускна кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Виконала студентка групи
ЕМЕзм-11
Данилюк Софія Андріївна

Науковий керівник:
к.е.н., доцент О.С. Карась

Роботу допущено
до захисту:

“ ____ ” _____ 20 ____ р.

Завідувач кафедри
_____ І. Я. Зварич

Тернопіль 2024

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1 Теоретичні основи функціонування ТНК як суб'єкта міжнародної діяльності та особливості їх стратегічного планування.....	6
1.1. Сутність, структура та функції ТНК в міжнародній економіці.....	6
1.2 Характеристика особливостей стратегічного планування транснаціональних компаній	9
1.3. Роль М&А як ключового напрямку формування ресурсів ТНК.....	13
Висновок до розділу 1.....	17
Розділ 2 Діагностика стратегічного планування транснаціональних компаній та аналіз їх забезпеченості фінансовими та трудовими ресурсами.....	18
2.1. Аналіз розвитку світових ТНК в умовах глобалізації та цифровізації.....	18
2.2. Дослідження особливостей стратегічного планування в технологічних та автомобільних транснаціональних компаній	24
2.3. Характеристика забезпеченості ресурсами світових ТНК.....	30
Висновок до розділу 2.....	34
Розділ 3. Стратегія розвитку світових транснаціональних компаній в Україні в умовах військового стану.....	35
3.1. Дослідження сучасного стану економіки України та її забезпеченості ресурсами	35
3.2. Характеристика діяльності ТНК в Україні.....	40
3.3. Перспективні напрямки стратегічного розвитку транснаціональних компаній в Україні	42
Висновок до розділу 3.....	47
Висновки	48

Вступ

В умовах глобалізації провідними акторами міжнародних економічних відносин стають транснаціональні корпорації, масштаби діяльності яких перевершують розміри економік окремих країн. ТНК діють у всіх сферах міжнародного бізнесу і тим самим багато в чому визначають основні тенденції розвитку окремих галузей світової економіки, а також здійснюють значний вплив на макроекономічну політику більшості країн світу.

У рамках світового масштабу ТНК здійснюється перерозподіл значної частини ресурсів. Їхня влада і вплив на інтеграційні процеси зумовлюються концентрацією контролю над такими стратегічно важливими сферами, як фінанси, робоча сила, технології, постачання сировини та компонентів, послуги та збут. Іншими словами, транснаціональні корпорації є основним суб'єктом процесу глобалізації економіки, а стратегії, що реалізуються ТНК, багато в чому визначають вектори розвитку світової економіки та її структурну і географічну характеристику на найближчі роки.

Транснаціональні корпорації відіграють величезну роль у світовій економіці та міжнародних відносинах, адже вони сприяють економічному розвитку, технологічному прогресу та міжнародній торгівлі. ТНК забезпечують хороші умови для розвитку світової економіки та постійно стимулюють її прогрес, що робить їх одним з найголовніших інститутів політичного та економічного центру в сучасному світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питання стратегії планування та забезпеченості трудовими ресурсами ТНК були здійснені наступними вітчизняними та зарубіжними науковцями та дослідниками, такими як: Македон В.В. [1], Жиленко К. М. [6], Михайлишин Л. І. [10], Пархоменко Н. О. [13], Пехник А. В., Присяжнюк Ю. І. [14], Сльозко О. О., Міщенко А. Г, Вакуленко Є. В. [17] та ін., проте дана тематика не може

бути до кінця вивченою, адже ситуація в світі постійно міняється як змінюються стратегії ТНК в кожній країні відповідно до політично-економічного стану.

Метою дипломної магістерської роботи є аналіз та стратегії планування діяльності та забезпечення ресурсами транснаціональних компаній та їх розвиток в Україні в умовах військового стану.

В процесі дослідження поставлено виконання ряду **завдань**:

- дослідити сутність, структуру та функції ТНК в міжнародній економіці;
- навести характеристику особливостей стратегічного планування транснаціональних компаній;
- визначити роль М&А як ключового напрямку формування ресурсів ТНК;
- провести аналіз розвитку світових ТНК в умовах глобалізації та цифровізації;
- зробити дослідження особливостей стратегічного планування в технологічних та автомобільних транснаціональних компаній;
- навести характеристику забезпеченості ресурсами світових ТНК;
- здійснити дослідження сучасного стану економіки України та її забезпеченості ресурсами;
- дослідити особливості діяльності ТНК в Україні;
- визначити перспективні напрямки стратегічного розвитку транснаціональних компаній в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-практичні основи стратегії планування діяльності та забезпечення ресурсами транснаціональних компаній.

Об'єктом дослідження є умови, які впливають на стратегії планування діяльності та забезпечення ресурсами транснаціональних компаній.

Методи дослідження: теоретичного узагальнення (при дослідженні поняття ТНК), класифікації, математичної статистики (при обробці статистичних даних про діяльність ТНК), аналіз та синтез (при з'ясуванні

фінансово-економічної ефективності ТНК на ринку електрокарів), графічний (при дослідженні динаміки і структури), коефіцієнтний (для дослідження показників ефективності діяльності ТНК), системний підхід (при з'ясуванні напрямів стратегічного розвитку ТНК в Україні) та табличний (для візуалізації отриманих даних).

Практичне значення роботи полягає в тому, що запропоновані нами рекомендації щодо напрямків стратегічного розвитку ТНК в Україні можуть бути використані в практичній діяльності компанії.

Структура магістерської дипломної роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Розділ 1 Теоретичні основи функціонування ТНК як суб'єкта міжнародної діяльності та особливості їх стратегічного планування

1.1. Сутність, структура та функції ТНК в міжнародній економіці

Для сучасної світової економіки характерний стрімко йде процес транснаціоналізації. У цьому процесі основною рушійною силою виступають транснаціональні корпорації (ТНК). Вони являють собою господарські об'єднання, що складаються з головної компанії і іноземних філій. Головна компанія контролює діяльність вхідних в об'єднання підприємств шляхом володіння часткою в їх капіталі. У зарубіжних капіталах ТНК на частку батьківської компанії - резидента іншої країни - зазвичай припадає понад 10% акцій або їхнього еквівалента.

На межі ХХ-ХХІ ст. спостерігається безпрецедентний розмах зовнішньоекономічної діяльності, в якій ТНК є торговцями (комерсантами), інвесторами, розповсюджувачами сучасних технологій та стимуляторами міжнародної трудової міграції. ТНК відіграють провідну роль в інтернаціоналізації виробництва, який отримує все більш широке поширення процесі розширення і поглиблення виробничих зв'язків між підприємствами різних країн [1].

Під транснаціональною корпорацією розуміється велике об'єднання, що використовує у своїй господарській діяльності міжнародний підхід і передбачає формування і розвиток міжнародного виробничо-збутового, торговельного та фінансового комплексу з єдиним центром прийняття рішень в країні базування і з філіями, представництвами та дочірніми компаніями в інших країнах [2, 3].

Транснаціональна корпорація - це особливі міжнародні суб'єкти з єдиною виробничо-фінансовою та науково-технічною політикою, системою вдосконалення перспективного планування і менеджменту та розгалуженою

службою маркетингу [4].

Для ТНК нового (п'ятого) покоління притаманна опора на сучасну науку і інноваційний бізнес, що робить їх головними генераторами наукових ідей і концепцій та їх розповсюджувачами спільно з новими високими технологіями [6].

За організаційною структурою транснаціональні корпорації, як правило, представляють собою багатогалузеві концерни. Останнім часом в структурі транснаціональних корпорацій відбуваються істотні зміни, головні з яких пов'язані із здійсненням так званої комплексної стратегії.

Стратегія транснаціональних корпорацій заснована на глобальному підході, що передбачає оптимізацію результату не для кожного окремої ланки, а для об'єднання в цілому [7].

Комплексна стратегія полягає в децентралізації управління міжнародним концерном і значному підвищенні ролі регіональних управлінських структур. Така політика стала можливою завдяки досягненням техніки в галузі зв'язку та інформації, розвитку національних і міжнародних банків даних, повсюдної комп'ютеризації. Вона дозволяє транснаціональним корпораціям координувати виробничу і фінансову активність зарубіжних філій і дочірніх фірм [8].

В даний час прийнято виділяти такі типи транснаціональних корпорацій [9]:

- горизонтально інтегровані корпорації з підприємствами, що випускають велику частину продукції (мережа підприємств «Fast Food»);
- вертикально інтегровані корпорації, що об'єднують при одному власнику і під єдиним контролем найважливіші сфери у виробництві кінцевого продукту. Зокрема, у нафтовій промисловості видобуток сирої нафти часто здійснюється в одній країні, рафінування - в іншій, а продаж кінцевих нафтопродуктів - у третіх країнах;
- диверсифіковані транснаціональні корпорації, які включають в себе національні підприємства з вертикальною і горизонтальною інтеграцією.

Сучасні транснаціональні корпорації виконують в світовій економіці важливі функції, набір яких постійно розширюється. Отже основні функції ТНК

є наступними:

- ТНК стимулюють НТП, оскільки в рамках їхньої діяльності проводиться велика частина науково-дослідних робіт, з'являються нові технологічні розробки;
- ТНК стимулюють тенденцію глобалізації світової економіки, сприяючи поглибленню МРТ і залучаючи приймаючі країни в міжнародні економічні відносини;
- ТНК стимулюють розвиток світового виробництва, адже будучи найбільшими світовими інвесторами, вони постійно нарощують виробничі потужності, створюють нові види продукції і робочі місця в приймаючих країнах, стимулюючи в них розвиток виробництва, а значить, світової економіки в цілому;
- ТНК стимулює конкурентну боротьбу на світовому ринку, адже вони мають найбільш високою конкурентоспроможністю.

Наступним пропонується навести фактори позитивного та негативного впливу ТНК на економіку країн (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Характерника впливу ТНК на світову економіку

Джерело: [10]

Отже, транснаціональні корпорації відіграють величезну роль у світовій

економіці та міжнародних відносинах, адже вони сприяють економічному розвитку, технологічному прогресу та міжнародній торгівлі. ТНК забезпечують хороші умови для своєї діяльності, підтримують інтереси різних стейкхолдерів та є одним з найголовніших інститутів політичного процесу в сучасному світі.

1.2 Характеристика особливостей стратегічного планування транснаціональних компаній

Стратегічний розвиток ТНК у сучасному світі багатоваріантний, але він безумовно націлений на вдале подолання невизначеності бізнес-середовища, найбільше зниження витрат з огляду на загострення конкуренції та зростання вартості інновацій, а також досягнення оперативної гнучкості [10].

У процесі виходу на нові ринки міжнародна корпорація стикається з необхідністю робити вибір для глобальної інтеграції або високої швидкості реакції на цих ринках. Сукупність чинників, що впливають на вибір типу глобальної стратегії ТНК, містить у собі дві групи: чинники, що зумовлюють вибір глобальної інтеграції ТНК, і чинники, що вимагають швидкої реакції на місцевий попит (рис. 1.2).

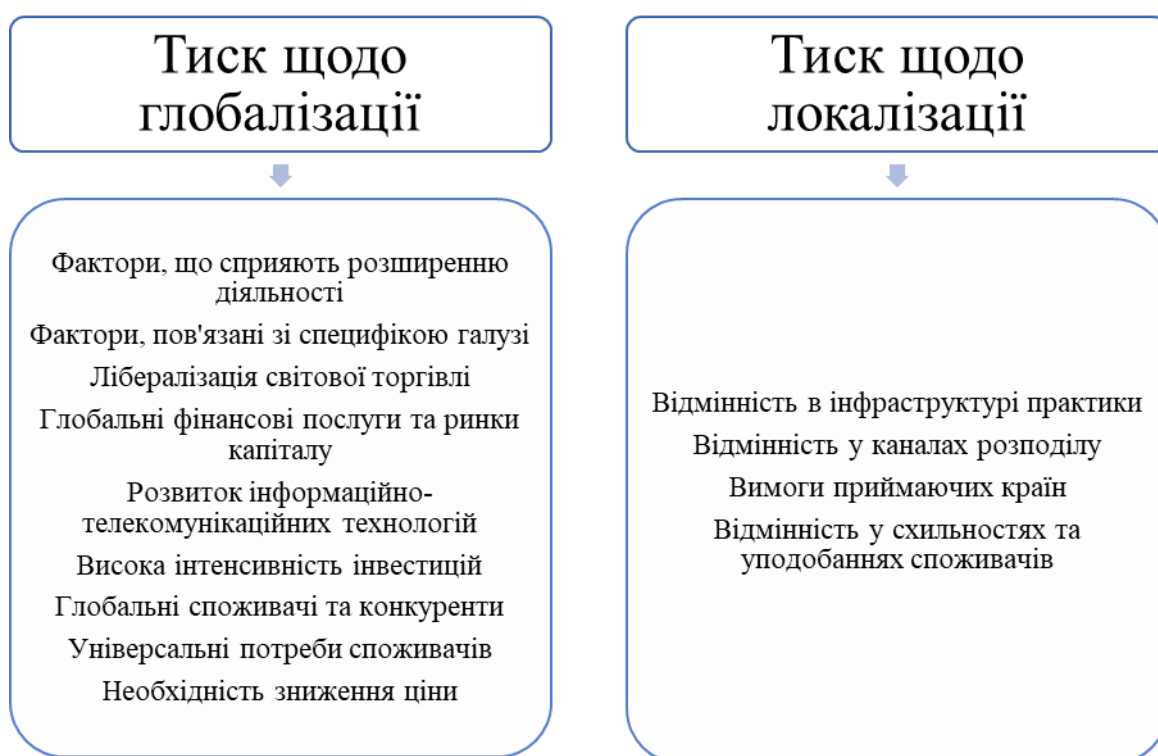

Рисунок 1.2 – Фактори впливу на вибір стратегії ТНК

Джерело: [11]

Система чинників, які сприяють вибору глобальної інтеграції, отримала назву «тиск щодо глобалізації». Ці чинники можна поділити на дві групи: чинники, які сприяють розширенню, і чинники, пов'язані зі специфікою галузі. Перша група складається з лібералізації торгівлі, наявності глобальних фінансових послуг і ринків капіталів, успіхів у технології комунікацій. До факторів, пов'язаних зі специфікою галузі, належать універсальні потреби споживачів, глобальні споживачі, глобальні конкуренти, висока інтенсивність інвестицій, необхідність зменшення ціни [12].

Система чинників, які вимагають швидкої реакції на місцевий попит, має назву «тиск щодо локалізації». Необхідність чутливого реагування на місцевий попит вимагає від ТНК диференціювати свою товарну пропозицію та маркетингову стратегію в різних країнах, щоб пристосуватися до різновидів попиту, зумовлених національними відмінностями у споживчих перевагах та смаках, каналами розподілу, практикою бізнесу, конкурентними умовами, політикою уряду та ін.

Залежно від дії тиску щодо локалізації та глобалізації та на основі моделей міжнародного менеджменту ТНК обирають одну з чотирьох стратегій глобальної діяльності (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 – Корпоративні стратегії глобальної діяльності ТНК

Джерело: [13]

Глобальна стратегія ТНК передбачає фокусування на максимізації міжнародної ефективності шляхом локалізації діяльності в країнах з найменшими видатками, виробництва стандартизованої продукції на основі світових стандартів та використання глобально-інтегрованих операцій, а також шляхом завоювання ринкової частки на світовому ринку.

ТНК розробляють продукцію, призначену для світових ринків і часто структурні підрозділи, які діють на ключових ринках, роблять свій внесок у дизайн, але з того часу, як материнська компанія запускає продукт у виробництво, роль підрозділів зводиться лише до виконавчих функцій [14].

Глобальна продукція зазвичай підкреслює лише міжнародні схожі риси, а чи не культурні відмінності. Не дивно, що маркетингові стратегії, як правило, впроваджуються материнською компанією та мають глобальний характер. Продукція виробляється у частині світу, де можуть бути досягнуті необхідні стандарти якості з найменшими витратами, включаючи транспортування на найважливіші ринки.

Переваги від застосування ТНК глобальної стратегії є очевидними – це використання у світовому масштабі ефектів кривої досвіду та економії за

рахунок масштабів. Але глобальна стратегія має один істотний недолік – майже не враховуються місцевий попит, смаки та звички споживачів, історичні та культурні традиції країни.

Необхідність пристосовувати свій товар до локальних ринків змушує ТНК вибирати мультиринкову стратегію, яка передбачає адаптацію кожного зарубіжного підрозділу до умов конкуренції у кожній країні. ТНК, які використовують мультиринкові стратегії, спочатку розробляють продукт для ринку країни базування головної компанії, а потім продають той же продукт або його адаптований варіант до місцевих умов через закордонні підрозділи [15].

Основою мультиринкової стратегії є автономність окремих підрозділів щодо функції виробництва, національні кордони перетинають не товари, а технології та досвід материнської компанії. Така стратегія є доцільною, коли між країнами діють високі тарифи та квоти, для уникнення яких вигідніше виробляти продукцію всередині країни. Але з розвитком глобалізації ефективність мультиринкових стратегій значно зменшується, оскільки значна роль відводиться розмірам виробництв, а не їхньої спеціалізації.

Міжнародна стратегія постала першою на етапі розвитку міжнародних відносин. ТНК, які використовують міжнародну стратегію, мають певну конкурентну перевагу (технологічну, маркетингову, управлінську або ін.) перед іноземними підприємствами [16]. Тому під час виходу на міжнародний ринок така перевага використовується для отримання вигод, а товари адаптуються до умов національних ринків, але незначною мірою. Таким чином, міжнародна стратегія використовується, коли немає сенсу реагувати на місцевий попит і максимально зменшувати витрати і коли ТНК володіє унікальними базовими знаннями, які дозволяють виділитися серед конкурентів.

Транснаціональна стратегія використовується, коли тиск щодо локалізації та глобалізації є однаково сильним, тобто за таких конкурентних умов, коли ТНК необхідно одночасно з урахуванням місцевих умов зменшувати витрати, а використання жодної з наведених вище стратегій не може забезпечити гідне місце на міжнародному ринку [17].

Дотримуватися транснаціональної стратегії складніше, ніж будь-якої іншої, адже це пов'язано із протиріччями, які обумовлені самою внутрішньою природою транснаціональної стратегії. З одного боку, ТНК, яка вирішила її дотримуватись, має максимально пристосувати свій товар до вимог усіх національних ринків, на яких вона діє, диференціація продукту, у свою чергу, потребує збільшення витрат, які потрібно зменшити. Незважаючи на очевидний парадокс, деякі компанії змогли знайти спосіб реалізації транснаціональної стратегії. У випадку один з таких способів полягає в наступному [18].

Використання транснаціональної стратегії дозволяє зменшити витрати за допомогою кривої досвіду та економії за рахунок масштабів та місця розташування та водночас пристосувати свою продукцію до місцевих потреб та отримати вигоди від глобального навчання; основний недолік транснаціональної стратегії полягає у складності її реалізації.

ТНК, використовуючи сучасні системи планування та інформаційні комунікації змogli розробити та поширити на низку країн, регіонів і навіть на весь світ досить ефективні конкурентні стратегії. Усі чотири корпоративні стратегії глобальної діяльності мають право на існування за певних умов, в яких діє ТНК: галузі діяльності, вид та характеристика продукції, конкурентне середовище, кон'юнктура на світових ринках, політика урядів та ін. Одна й та ТНК на певних етапах свого розвитку може використовувати ту чи іншу стратегію, залежно від того, якої мети прагне досягти керівництво, і від того, які тенденції спостерігаються на ринку.

1.3. Роль М&А як ключового напрямку формування ресурсів ТНК

Злиття і поглинання є визнаним і ефективним механізмом розвитку компаній. Залежно від цілей, злиття і поглинання (М&А) дозволяють зміцнити становище компанії на ринку, сформувати нові конкурентні переваги, вийти на нові ринки збуту, отримати певного роду компетенції, докорінно змінити ключові параметри діяльності та суттєво поліпшити свою структуру. В міру розвитку глобального бізнес-середовища актуальним є дослідження

міжнародних злиттів та поглинань компаній, адже вони мають прямий вплив не тільки на самі компанії, але на економіки країн, в яких вони розташовані і здійснюють свою діяльність.

Під угодами злиття розуміються операції добровільного об'єднання активів двох (зазвичай) і більш фірм. При цьому злиття може бути рівним і нерівним в залежності від співвідношення активів, згідно з чим розподіляються голоси в раді директорів і перераховується акціонерний дохід при переході від акцій компаній, що зливаються до акцій новоствореної структури. Метою злиття зазвичай є взаємне доповнення портфелів патентів, технологій, асортименту продукції, що випускається заради укрупнення і підвищення конкурентоспроможності утвореною компанією [19].

Злиття і поглинання (M&A) - це загальний термін, який використовується для опису консолідації компаній або активів за допомогою різних типів фінансових операцій, включаючи злиття, придбання, консолідації, тендерні пропозиції, покупку активів. Механізми злиттів і поглинань застосовуються тоді, коли придбання конкурентних переваг можливо з меншими витратами за рахунок зовнішніх джерел шляхом придбання активів інших компаній. Існує ряд факторів, що спонукають компанії здійснювати ті чи інші угоди: в той час як деякі злиття і поглинання мотивовані доступом до ринку або ефектом масштабу, інші - проваджені доступом до нових технологій і структурних змін. Купуючи конкурентів (горизонтальна інтеграція), фірми можуть досягти більш високих прибутків і більш низьких витрат за рахунок економії від масштабу, посилити свої позиції на ринку. Злиття і поглинання також можуть бути і механізмом для придбання нових цифрових технологій і отримання за рахунок цифровізації нових конкурентних переваг [20].

Залежно від характеру інтеграції підприємств доцільно виділяти такі види (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Характеристика видів злиття та поглинань ТНК

Вид	Характеристика
Вертикальні злиття	злиття компаній, що здійснюють свою діяльність у різних

	галузях, але пов'язаних технологічним процесом виробництва продукції. Наприклад, злиття гірничодобувних, металургійних та машинобудівних
Горизонтальні злиття	вид об'єднання, при якому компаній функціонують в одній і тій же галузі, виробляють суміжну продукцію і здійснюють одні й ті самі етапи виробництва
Конгломератні злиття	злиття компаній різних галузей, діяльність яких не має взаємозв'язку, без наявності виробничої спільності
Родові злиття	об'єднання компаній, що випускають комплементарну товарну продукцію. Наприклад, компанія, яка виробляє стільникові телефони, поєднується з компанією, яка виробляє фотокамери для телефонів

Джерело: [21]

За національною належністю об'єднаних підприємств можна назвати два виду злиттів ТНК:

– Національні злиття - злиття компаній, які ведуть свій бізнес на території однієї країни. Такий тип злиття є кращим для істеблішменту держави, пов'язаний з небажанням ескалації економічної інтервенції у відповідну країну ззовні;

– Транснаціональні злиття - злиття компаній, які ведуть свою діяльність на території різних країн. Подібна кон'югація є початковою стадією появи великих ТНК. Транснаціональні злиття та поглинання здебільшого призводять до утворення монополії на ринку, що порушує стан рівноваги в економіці. У нинішній економіці на прагнення часткової монополізації спрямовано всі галузі економіки.

За способом фінансування розрізняють злиття та поглинання:

- у грошовій формі;
- шляхом обміну акціями;
- змішані види

Прикладом фінансування шляхом обміну акціями є угода між Boeing та McDonnell на 16,3 млрд доларів. Угода була здійснена за допомогою обміну

акцій, 1 серпня 1997 р. Нью-Йоркська фондова біржа припинила торгівлю акціями компанії McDonnell Douglas. Кожен акціонер Boeing міг обміняти одну звичайну акцію McDonnell Douglas на 1,3 акцій Boeing [22].

За джерелами фінансування виділяють злиття та поглинання з використанням боргового фінансування, яке поділяють на забезпечені та незабезпечені, які у свою чергу включають злиття та поглинання з використанням власних коштів, а також змішані злиття та поглинання. Залежно від відношення управлінського персоналу компаній до угоди щодо злиття або поглинання компанії можна виділити дружні та ворожі злиття.

Дружні злиття це коли компанія-покупець робить тендерну пропозицію про купівлю 95–100 % акцій керівництву компанії, що купується. Даний вид злиття переважає практично у всіх країнах, зважаючи на безліч переваг порівняно другої. Ворожі злиття та поглинання, при яких керівництво компанії виступає проти угоди, що готується, і в свою чергу здійснює ряд контрзаходів. Компанія-покупець робить тендерну пропозицію безпосередньо акціонерам компанії, що купується, або скуповує великі пакети акцій на вторинному ринку. Даний вид злиття та поглинання може позначитися і на прибутку компанії, оскільки висока ймовірність того, що протягом усього процесу здійснення угоди вестиметься інформаційна "війна". Показовим прикладом ворожого поглинання є захоплення The Beatrice Companies відомою групою венчурних капіталістів Kohlberg, Kravis & Roberts [23].

Причини присутності економічних суб'єктів на ринку М&А можуть бути різними. У узагальненому вигляді класифікація мотивів злиття та поглинання ТНК наведена на рис. 1.4.

Рисунок 1.4 – Основні мотиви злиття та поглинання ТНК

Джерело: [24]

Прийнято вважати, що угоди М&А є каталізатором збільшення капіталізації компаній та скорочення інвестиційного циклу реалізації. Не можна не згадати про операційну економію, адже за подібними угодами слід скорочення персоналу вдвічі і більше. Важливим елементом даних угод є ефект синергії, що є підсумовуючим ефектом взаємодії двох або більше факторів, що характеризується тим, що їхня дія суттєво перевищує ефект кожного окремого.

Отже стратегія злиття та поглинання є одним із найкращих способів максимізувати ресурси ТНК за допомогою отримання активів іншої компанії, що є одним із найбільш поширеніших мотивів.

Висновок до розділу 1

В першому розділі були дослідженні теоретичні основи функціонування ТНК та визначенні особливості їхнього стратегічного планування.

Отже, транснаціональні корпорації відіграють величезну роль у світовій економіці та міжнародних відносинах, адже вони сприяють економічному

розвитку, технологічному прогресу та міжнародній торгівлі. ТНК забезпечують хороші умови для розвитку світової економіки та постійно стимулюють її прогрес, що робить їх одним з найголовніших інститутів політичного та економічного центру в сучасному світі.

Визначено, що ТНК, використовуючи сучасні системи планування та інформаційні комунікації, багато хто з них зміг розробити та поширити на низку країн, регіонів і навіть на весь світ досить ефективні конкурентні стратегії. Усі чотири корпоративні стратегії глобальної діяльності мають право на існування за певних умов, в яких діє ТНК: галузі діяльності, вид та характеристика продукції, конкурентне середовище, кон'юнктура на світових ринках, політика урядів та ін.

Варто відзначити, що ринок М&А - досить складний механізм, що вбирає в себе масу нюансів, який займає важливе місце в сучасній економіці і є хоч і ризикованим, але все ж дієвим методом для великого стрибка в розвитку як окремого підприємства, так і всієї економіки. Отже стратегія злиття та поглинання є одним із найкращих способів максимізувати ресурси ТНК за допомогою отримання активів іншої компанії, що є одним із найбільш поширеніших мотивів.

Розділ 2 Діагностика стратегічного планування транснаціональних компаній та аналіз їх забезпеченості фінансовими та трудовими ресурсами

2.1. Аналіз розвитку світових ТНК в умовах глобалізації та цифровізації

Транснаціональні корпорації – найбільший суб'єкт міжнародних економічних відносин, вони також мають важливе значення для руху прямих іноземних інвестицій (ПІІ). ТНК також мають досить сильний вплив на світову економіку, більше того, відіграють значну роль в економічному розвитку країн, де розміщуються дочірні підприємства. На рис. 2.1 представлено структуру світових ТНК за ринковою капіталізацією, які чинять вплив не тільки на світову

економіку, але задають нові правила та формують свої конкурентні стратегії по захоплені більшої частки на ринку.

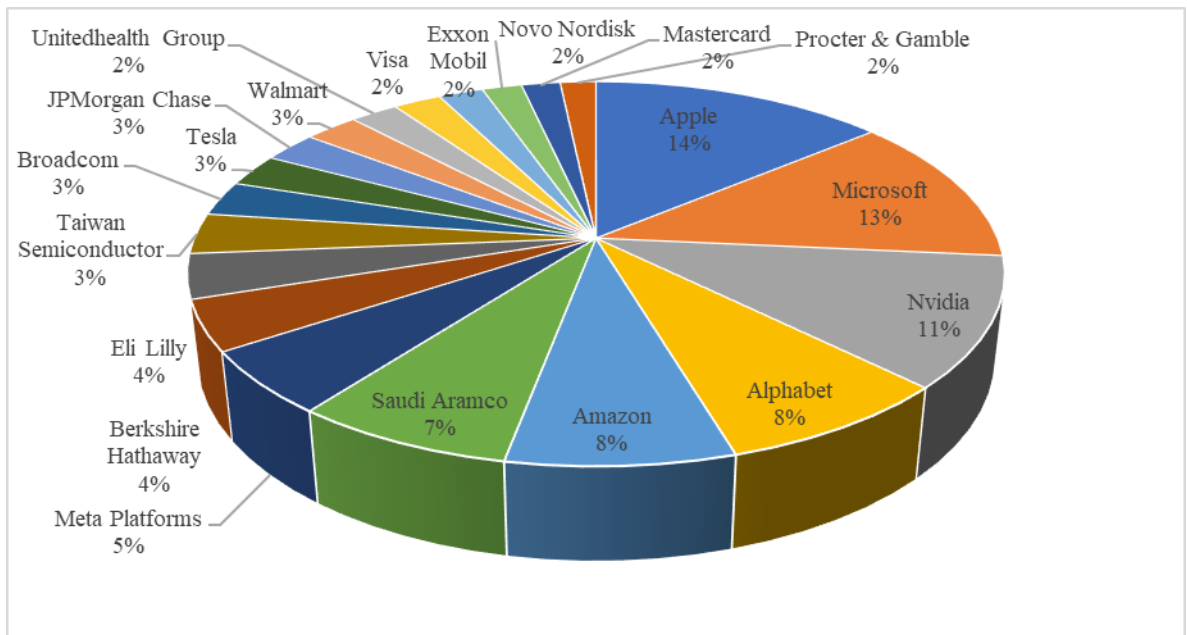

Рисунок 2.1 – Структуру світових ТНК за капіталізацією станом на 2024 рік, %

Джерело: [25]

Отож, аналізу структур капіталізації, видно, що найбільша частка належить інноваційним гігантам, Apple, Microsoft, Nvidia, Alphabet, яка сумарно складає 40% та свідчить про те, що саме технологічні корпорації мають найбільший вплив на світовому ринку.

На частку ТНК припадає понад 50% світового виробництва промислових товарів та близько 70% світової торгівлі належить ТНК (з урахуванням трансфертного ціноутворення). На 2024 рік до реєстру перших 100 найдорожчих економік світу поряд із 48 державами розташовуються 52 транснаціональні корпорації, керівники яких, як правило, ведуть справи безпосередньо з главами держав [26]. Причому ТНК - це не тільки виробництво і видобуток корисних копалин, як це було раніше, а це й банки, телекомунікації, інвестиційні фонди.

На рис. 2.2 наведено рейтинг світових ТНК за вартістю ринку.

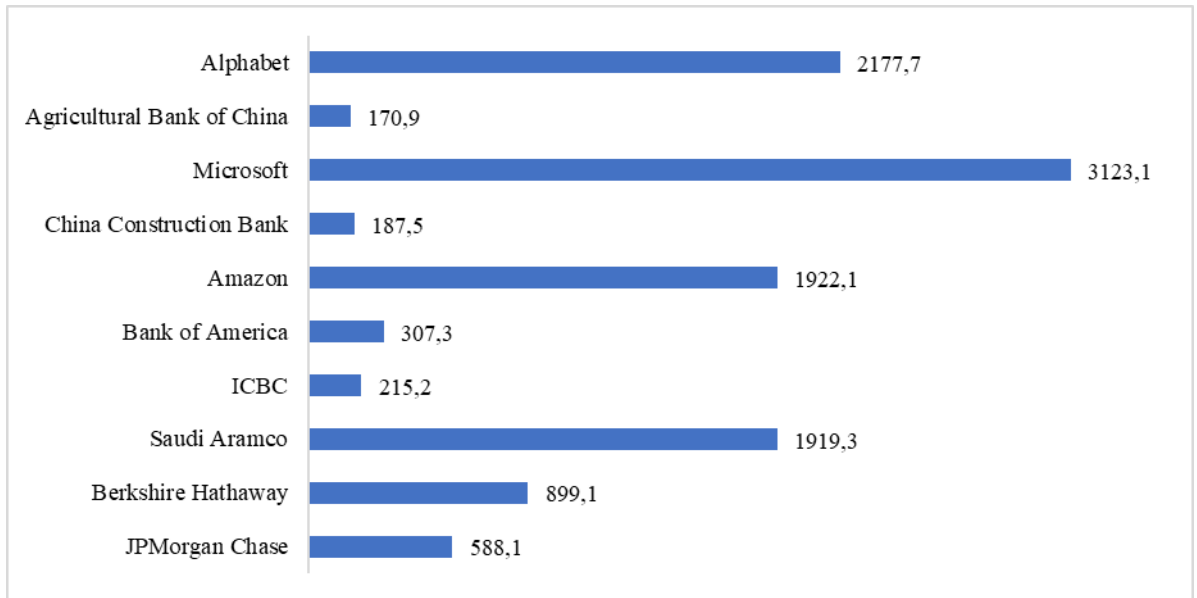

Рисунок 2.2 – Рейтинг світових ТНК за вартістю ринку станом на 2024 рік, млрд. дол. США

Джерело: [25]

Отже, як ми бачимо найбільшу вартість ринку мають інноваційні та технологічні корпорації – Alphabet та Microsoft 2177,7 та 3123,1 млрд. дол. відповідно.

Очевидно, що нині більшість впливових ТНК розташовані у США, ЄС, Японії, Республіці Корея. ППІ – важливий інструмент для формування міжнародних мереж виробництва за кордоном. Цілі ППІ – отримання економічних переваг від локалізації виробництва та доступ до ресурсів та до іноземних ринків – так виходить здійснювати продаж товарів та послуг безпосередньо клієнтам, споживачам. Крім створення філій для ефективної діяльності ТНК можуть переносити в інші країни та різні бізнес-процеси та адміністративні функції – їх виконання доручається спеціальним фірмам, наприклад, Індія та Філіппіни відомі наданням офшорних послуг у галузі інформаційних технологій та аутсорсингу.

Розміщення дочірніх філій несе позитивні та негативні наслідки для країни-реципієнта. Визначено, що філії збільшують робочі місця, країна, де розташовується філія, отримує інвестиції нові доходи, але водночас знижується конкурентоспроможність місцевих підприємств, можливі негативні екологічні

наслідки та дестабілізація ситуації на ринку праці за рахунок того, що заробітна плата працівників філій ТНК перевищує заробітну плату працівників місцевих підприємств

Наступним пропонується провести оцінку основних фінансових показників десятих найбільший ТНК (рис. 2.3)

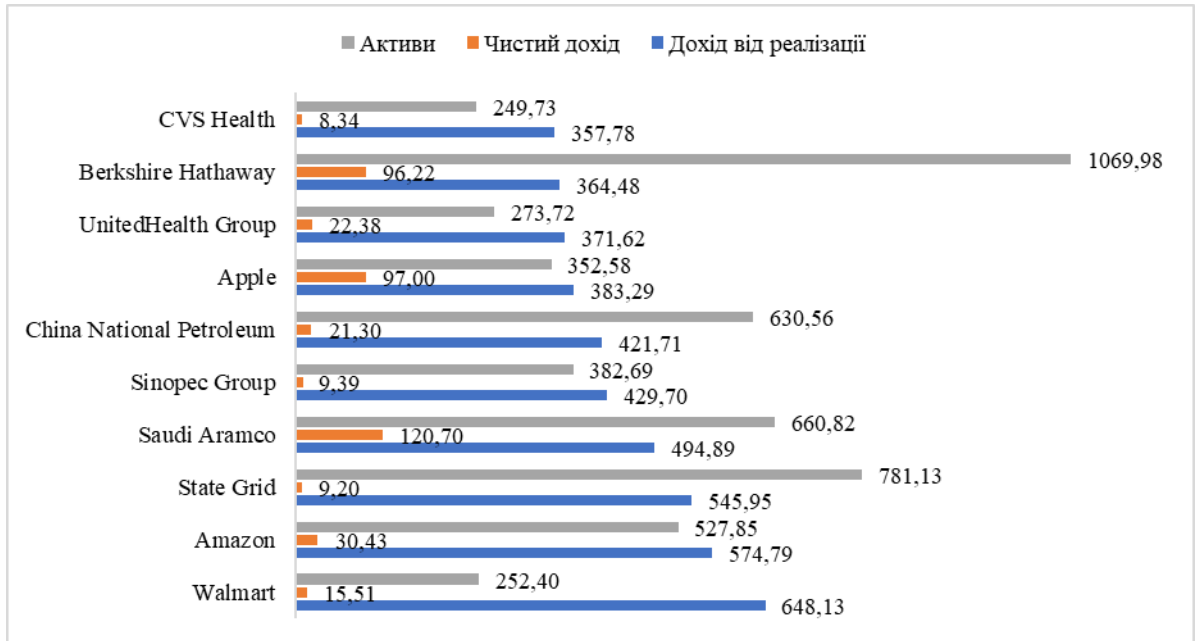

Рисунок 2.3 - Основні показники діяльності найбільший ТНК станом на 2024 р, млн. дол. США

Джерело: [25]

Аналізуючи вище незведений рисунок, ми можемо сміло сказати, що 10 найбільших компаній світу отримали виручку в розмірі бюджету кількох країн. Це компанії на які працюють мільйони людей по всьому світу та які створюють нові тенденції в сучасній світові економіці. Дані транснаціональні корпорації контролюють найважливіші галузі промисловості і тримають в своїх руках владу.

Тенденції останніх років не такі однозначні, але на тлі технологічних гігантів значну роль все більше набувають банківські та інвестиційні інститути, при цьому відчувається падіння впливу паливних ТНК (хоча в період 2021-2023 років це може бути пов'язане зі світовою епідемією). Як ознаку розвитку фінансових ТНК, пропонуємо дослідити вартість активів їх найбільших банків США та ЄС (рис. 2.4).

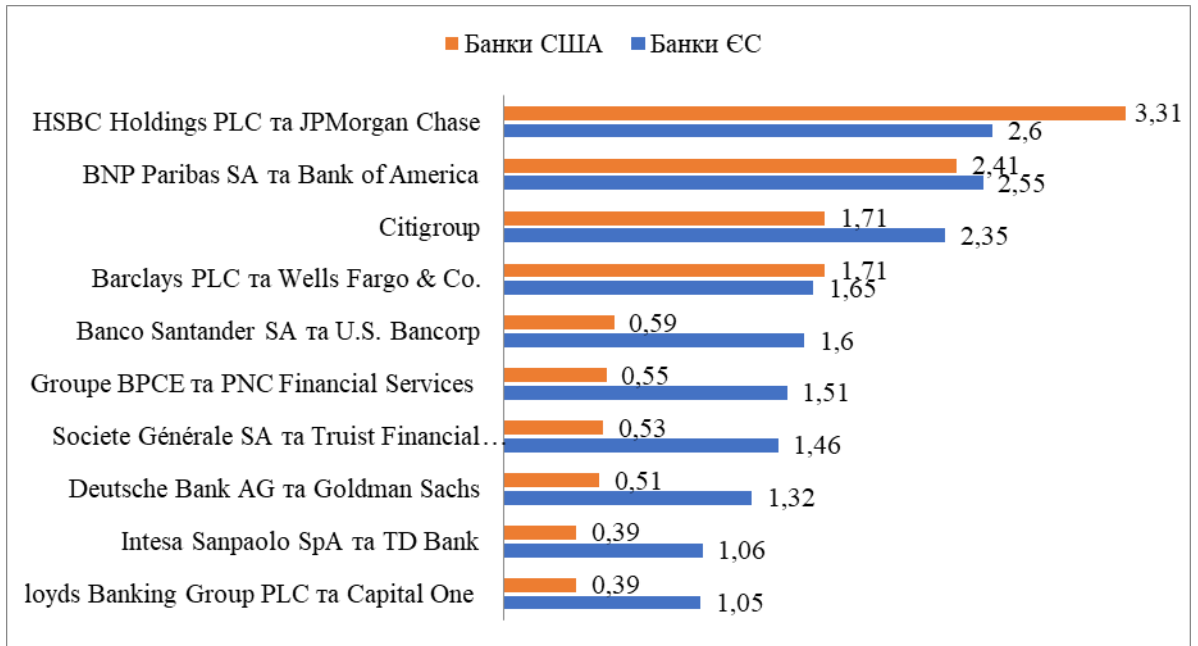

Рисунок 2.4 – Рейтинг банків США та ЄС за обсягом фінансових активів станом на, трлн. дол. США

Джерело: [26, 27]

Отож, якщо порівнювати вартість активів банків ЄС та США, ми бачимо, що в загальному активи банків ЄС є більшими на 5,05 трлн. дол. США, проте якщо порівнювати першу двійку банків ми бачимо, найбільші два банки США переважають банки ЄС своїми фінансовими активами. Також досліджено, що 10 банкам США належи тать активи, які складають приблизно 50% ВВП країни, що свідчить про високорозвинену банківську систему та її надійність. Щодо ЄС то панівне положення французьким банкам, вартість активів яких складає 45,9% від загальних активів 10 найбільших банків ЄС.

Перевага ТНК перед локальними компаніями та державними структурами полягає в наступному:

- значні фінансові ресурси, можливість прямих цільових інвестицій у необхідний сектор;
- технологічні можливості;
- можливість вибору локації для видобувних та виробляючих підприємств, переваги при отриманні ліцензій та прав на видобуток та експлуатацію корисних копалин та земельних угідь;

- можливість залучення та вибору найбільш якісного персоналу з наданням можливості релокації, навчання тощо;

ТНК приносять за собою більш високі стандарти якості виробленого продукту, з одного боку, та забезпечення вищого рівня заробітної плати та соціальних благ для співробітників, ніж їм надається за периметром ТНК у країні проживання.

Розвиток ТНК приносить свої позитивні та негативні аспекти як для материнських країн, так і для країн розташування представництв та філій.

Для країни, яка обрана для експансії:

- відтік найперспективніших фахівців шляхом прямого перекупу та переведення в головний офіс та інші підрозділи в інших країнах, заангажованість співробітників, які працюють у периметрі ТНК, на користь компанії роботодавця;

- бар'єри на шляху розвитку технологій, нав'язування застарілих, небезпечних технологій;

- використання сучасних технологій у закритому режимі;

- прямий чи непрямий вплив на політику країни (вплив на вибори, на ухвалення рішення у форматі лобі, наприклад, проведення закону про заборону на виготовлення власних автомобілів на користь виготовлення окремих частин, які надалі перевозитимуться до країни складання); проведення законів, що суперечать політиці розвитку;

- байдужість до екології (яскраво виявлялося на початковому етапі експансії, проте сьогодні ситуація значно покращилася);

- прямий вплив на місцевий бізнес шляхом демпінгу та іншого інструментарію, аж до усунення конкурентів;

Позитивними аспектами для країни розміщення може стати:

- підвищення кваліфікації співробітників, зростання конкуренції серед співробітників за право працювати на більш високооплачуваних позиціях у структурі ТНК;

- отримання товарів та послуг, недоступних для виробництва місцевими компаніями;

– отримання технологій вищого рівня.

Для головної країни також можливі негативні наслідки, насамперед виражені у можливому безробітті, або зниження рівня життя населення у зв'язку з перенесенням виробничих потужностей у дешевші регіони.

Станом на 2024 рік ТНК – це основний двигун прогресу та розвитку світового господарства. Посилення позицій транснаціональних підприємств фактично підбило підсумок епохи існування закритих самодостатніх країн, не залучених до світового економічного процесу, адже приблизно 600 транснаціональних корпорацій є ядром світової економіки.

2.2. Дослідження особливостей стратегічного планування в технологічних та автомобільних транснаціональних компаній

В даному розділі пропонується дослідити рейтинг технологічних ТНК та провести аналіз ринку електрокарів та дослідити особливості стратегічного планування світової ТНК – Tesla Inc.

Отже пропонується визначити п'ять найбільших технологічних ТНК за капіталізацією (рис. 2.5) та дослідити частку та розмір їхніх інвестицій в інновації (рис. 2.6) як основний спосіб формування ресурсів.

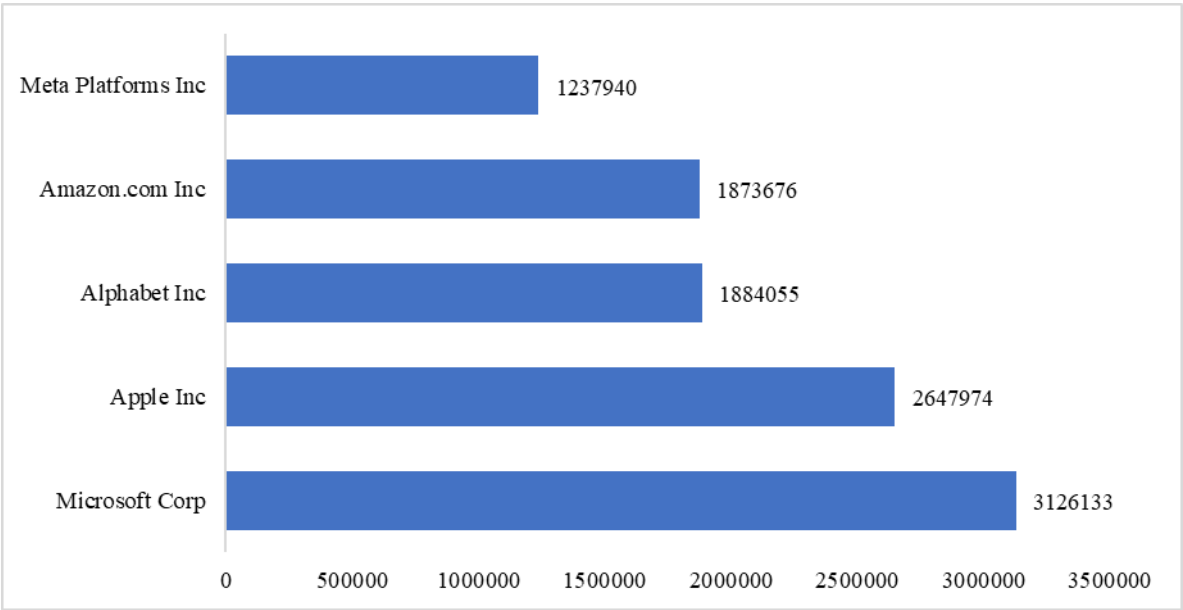

Рисунок 2.5 - Рейтинг технологічних ТНК за капіталізацією станом на 2023 рік, млн дол.

Джерело: [28]

Таким чином, можна побачити, що лідером за рівнем капіталізації є компанія Microsoft, яка, незважаючи на свої прибутки, постійно працює над створенням інновацій та інвестує в їх розвиток, те ж саме стосується і інших 4 компаній, які, незважаючи на свої прибутки та ринкову владу, впроваджують інновації.

Отже, аналізуючи дані щодо обсягу інвестицій в інновації та частки виручки, яку компанії витрачають на інновації, бачимо, що в середньому технологічні монополії витрачають 15,5% своєї виручки, що є досить високою часткою інвестицій в інноваційний розвиток для компаній, які вже займають домінуюче становище. Цей аналіз ще раз підтверджує твердження науковців про те, що технологічні ТНК стимулюють інноваційний менеджмент та інноваційний розвиток.

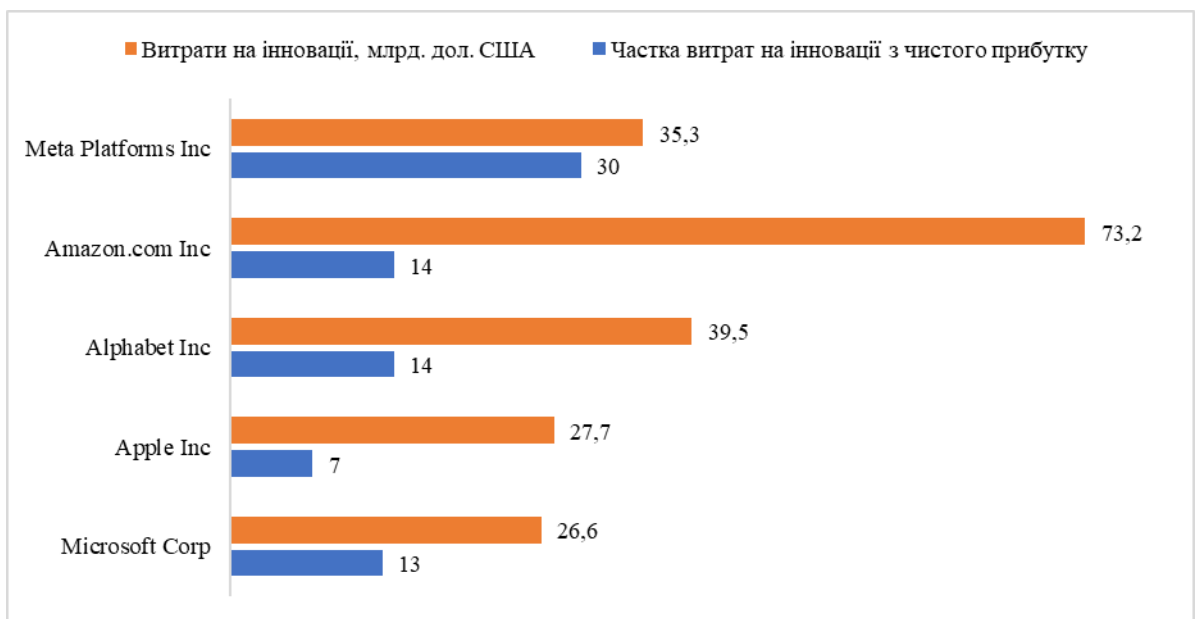

Рисунок 2.6 - Обсяг та частка інвестицій технологічних ТНК у розвиток інновацій станом на 2022 рік

Джерело: [29]

Власне збільшення інвестицій в інновації може стати перспективним напрямком розвитку ТНК в Україні.

Наступним пропонуємо провести аналіз ринку електрокарів та визначити найбільші ТНК на даному ринку.

Оскільки виробництво автомобілів стає все більш автоматизованим, інженери-механіки відіграватимуть центральну роль у розробці роботів і складальних ліній. Зі зниженням цін на автомобілі попит на них зростатиме, що власне демонструє зростаюча динаміка продаж (рис. 2.7).

Отож, аналізуючи світові продажі електромобілів, ми бачимо, що пік продажів був в 2021 р. – 108,75% в порівнянні з 2020 роком, адже саме Пандемія змусила людство по новому глянути на електромобілі та перейнятися проблемами навколишнього середовища.

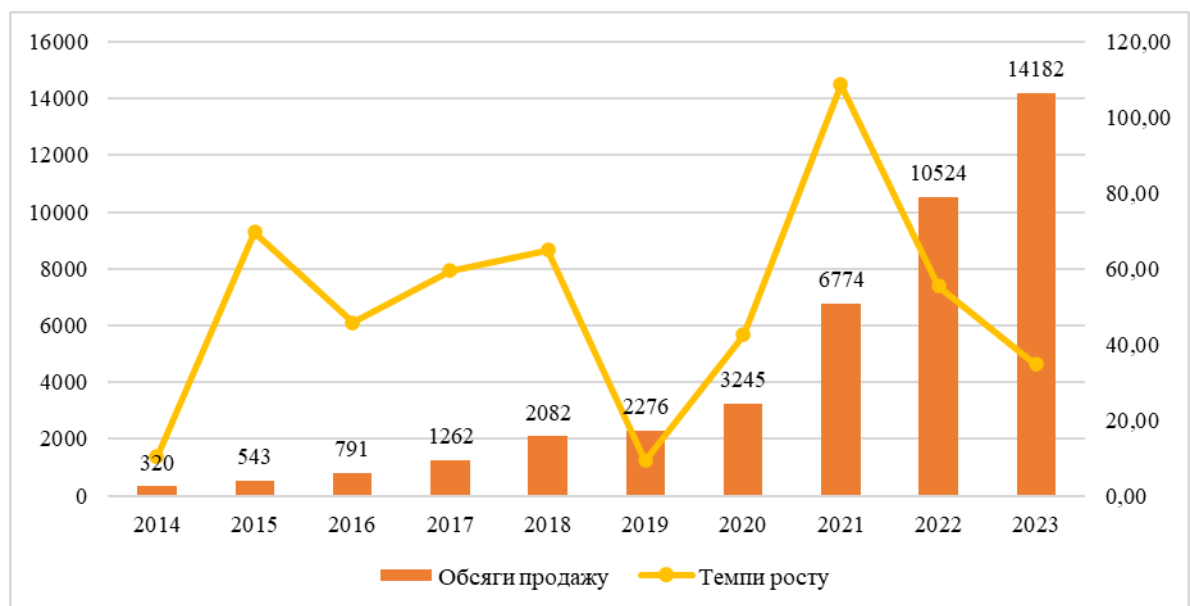

Рисунок 2.7 - Динаміка світових продажів електромобілів у 2014-2023 рр., тис. дол. США

Джерело: [29]

Наступним пропонується проаналізувати структуру продажів електрокарів за країнами (рис. 2.8).

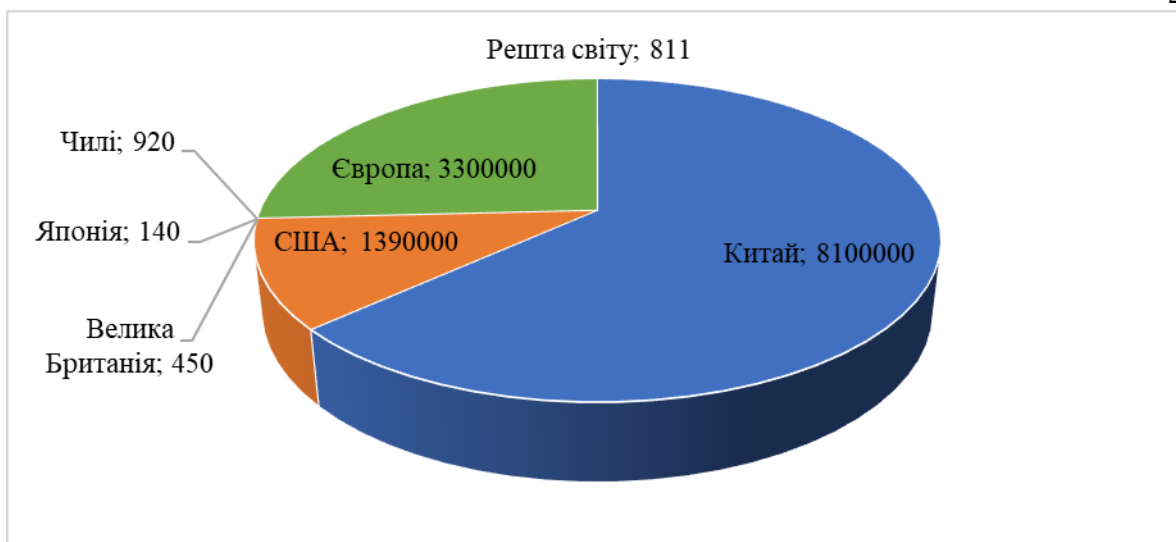

Рисунок 2.8. Географічна структура світових продажів електромобілів у 2023 р., тис. шт.

Джерело: [30]

Отож, аналізуючи структуру продажів електромобілів, ми бачимо, що їхнім основним ринком є Китай, який в 2023 продав 8,1 млн електрокарів.

Наступним визначимо основні ТНК на ринку (рис. 2.9)

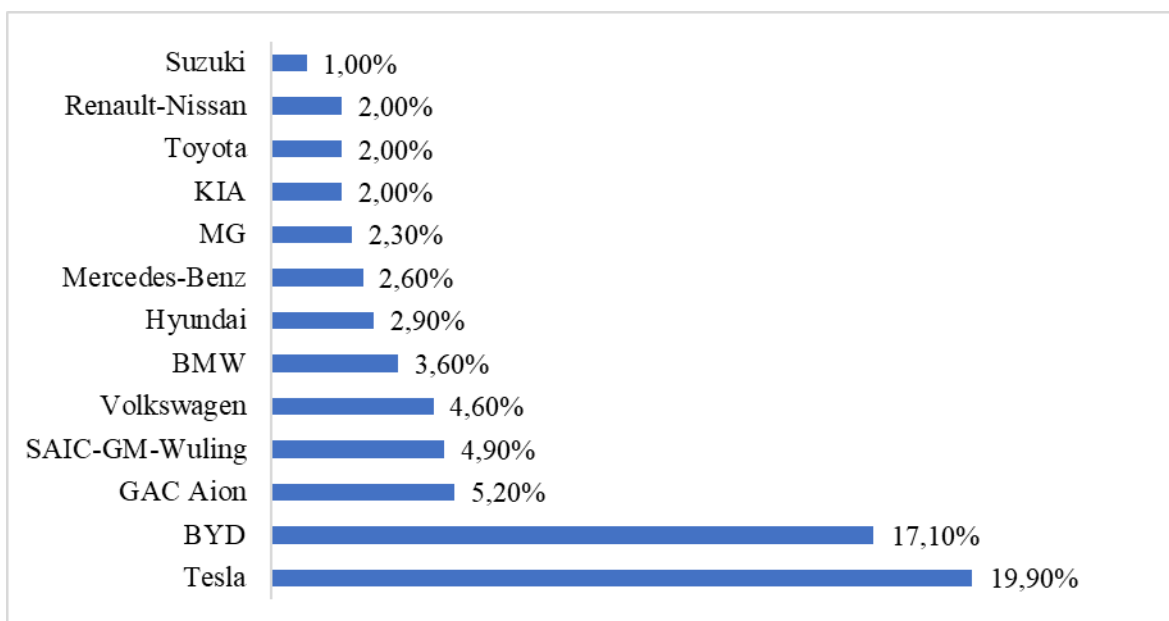

Рисунок 2.9 – Частка ТНК на світовому ринку електрокарів у 2023 р.

Джерело: [30]

Отож, основними компаніями на ринку Tesla та BYD, частка яких на ринку електрокарів складає 19,9% та 17,1%, що становить майже половину всіх продажів

світового ринку. В табл. 2.1 пропонується порівняти фінансові показники обох ТНК як показники вдалого стратегічного планування.

Таблиця 2.1

Порівняльна динаміка ключових фінансових показників Tesla Inc та BYD

RATIO	Tesla			BYD 2022
	2021	2022	2023	
EBITDA	9,434	17,403	13,558	3,158
EBIT	6,523	13,656	8,891	3,158
Валова маржа	18,25	25,6	25,28	49,49
Операційна маржа	9,19	16,76	12,12	41,93
Маржа прибутку до оподаткування	10,31	16,84	11,78	41,98
Маржа чистого прибутку	15,5	15,45	10,26	2,18
Показники ліквідності				
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,38	1,53	1,73	0,72
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2,00	2,26	2,47	0,44
Показники управління активами				
Оборотність активів	0,87	0,99	0,91	0,26
Коефіцієнт оборотності запасів	6,69	4,72	5,81	5,8
Продовження табл. 2.1				
Оборотність дебіторської заборгованості	28,14	27,6	27,59	11,29
Показники керування боргами				
Довгостроковий борг / капітал	0,14	0,03	0,04	2,34
Співвідношення боргу до власного капіталу	0,08	0,07	0,22	3,34
Показники прибутковості				
ROE - Рентабельність власного капіталу	18,2	27,67	23,63	7,98
ROS - Рентабельність продаж	10,26	15,45	15,50	3,92
ROA - Рентабельність активів	8,89	15,10	14,07	2,32
ROI - Рентабельність інвестицій	15,57	26,73	22,61	137,89
Показники ринкової вартості				
Базовий прибуток на акцію	1,87	4,02	4,73	1,47
Балансова вартість акції	10	14,38	19,9	13,53
Операційний грошовий потік на акцію	3,4	4,24	3,8	27,59

Вільний грошовий потік на акцію	1,12	2,45	1,25	48,38
---------------------------------	------	------	------	-------

Джерело: [31]

Отож, дослідивши фінансовий стан Tesla Inc. та її конкурента BYD, слід відміти, що в цілому Tesla Inc. має більшу прибутковість ніж її китайський конкурент, яка проявляється у вищій маржі чистого прибутку. Tesla Inc. має більший прибуток на акції 4,02 в той час як BYD – 1,47 та відповідно більшу балансову вартість акції. За показниками рентабельності Тесла переважає BYD, тільки єдиним мінусом є відносно нижча рентабельність інвестицій. Щодо управління боргом, то в Tesla Inc. показники низькі, що свідчить меншу залежність від кредиторів, в той час як в BYD вони в рази вищі. Також перевагою Tesla Inc. є високі показники ліквідності, на відміну від BYD.

Наступним пропонуємо навести бізнес-модель Tesla Inc (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Бізнес-модель Canvas Tesla Inc

Ключові партнери	Ключові види діяльності	Ціннісна пропозиція	Взаємовідносини з клієнтами	Споживчі сегменти
1.Постачальники Обладнання 2. Зарядні станції 3. Сонячна енергія 3. Панасонік (виробляє акумулятори)	1. Продаж та виробництво електромобілів 2. Розробки	1. Автомобілі, які працюють на електричній енергії 2. Мережа зарядних станцій 3. Використання енергії сонця	1. Сервіс плюс – поєднання роздрібних продажів та сервісу	1.Індивідуальні клієнти, які дбають про довкілля
	Ключові ресурси		Канали збуту	2. Покупці розкішних автомобілів початкового рівня: Модель X або S
	1. Висококваліфіковані працівники 2. Бренд компанії 3. Виробничі потужності 4. Батарейні технології та алгоритм автономного		1. Власні шоуруми 2. Інтернет-продажі	3. Сегмент покупців масового ринку для інших моделей автомобілів: Модель 3

	водіння			
Структура витрат		Потоки надходження доходів		
1. Заробітна плата працівників 2. Витрати на розробки 3. Витрати на виробництво 4. Витрати на просування продукції		1. Продаж автомобілів 2. Продаж сонячних панелей		

Джерело: зроблено автором

Отже, слід визначити, що основу бізнес-моделі Tesla Inc складають розробки та інновації розвиток яких і є основою стратегічного планування компанії. Саме розвиток інновацій та інвестиції у розробки і призвели до успіху не тільки Tesla Inc, але й решти світових ТНК, які були наведені в попередньому підрозділі. Адже розвиваючи інновації ТНК створюють можливості для свого майбутнього та максимізує свої доходи, саме тому витрати на розробки є вадливим для ТНК, адже саме вони сприяють їхньому росту.

2.3. Характеристика забезпеченості ресурсами світових ТНК

В даному розділі пропонується проаналізувати обсяг активів світових ТНК, дослідити їхню забезпеченість трудовими ресурсами та обсяги злиттів та поглинань, які є основним каталізатором ресурсів ТНК.

На рис. 2.10 наведена кількість працівників світових ТНК у 2024 році за версією Forbes (рис. 2.10).

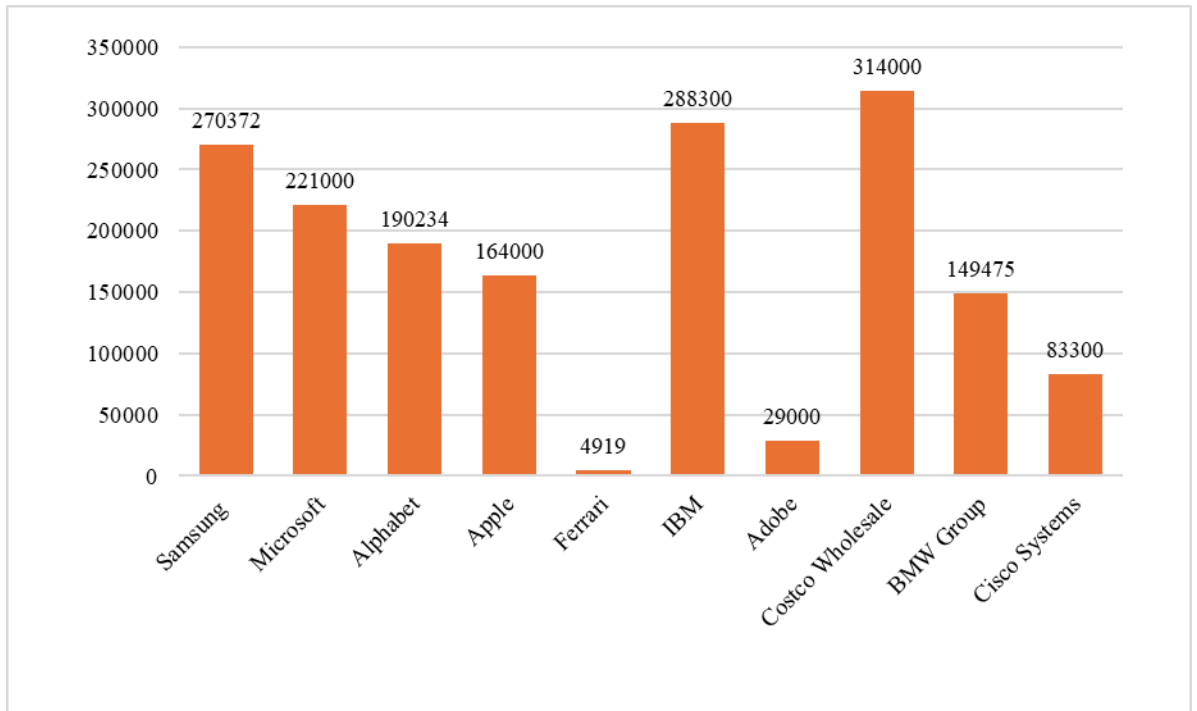

Рисунок 2.10 – Кількість працівників світових ТНК за версією Forbes станом на 2024 рік

Джерело: [32]

Як ми бачимо з рис. 2.10 у світових ТНК є достатньо велика кількість трудових ресурсів, які допомагають компаніям отримувати прибутки та здійснювати інноваційну діяльність.

В табл. 2.3 наведено рейтинг світових ТНК на основі їхнього прибутку, продажів та активів за період 2024 року.

Таблиця 2.3

Характеристика фінансових ресурсів світових ТНК станом на 2024 рік,
млрд. дол. США

Компанія	Країна	Сектор	Дохід від реалізації	Чистий дохід	Активи
JPMorgan Chase	США	Фінанси	252,9	50	4,090,7
Berkshire Hathaway	США	Фінанси	369	73,4	1,07

Saudi Aramco	Саудівська Аравія	Енергія	489,1	116,9	661,5
ICBC	Китай	Фінанси	223,8	50,4	6,586
Bank of America	США	Фінанси	183,3	25	3,273,8
Amazon	США	Електронна комерція	590,7	37,7	531
China Construction Bank	Китай	Фінанси	199,8	47	5,403,8
Microsoft	США	Інформаційні технології	236,6	86,2	484,3
Agricultural Bank of China	Китай	Фінанси	193,5	37,4	5,832,9
Alphabet	США	Інформаційні технології	317,9	82,4	407,4

Джерело: [25]

Отже, аналізуючи дані табл. 2.3, ми бачимо, що світові ТНК мають великі обсяги фінансових ресурсів, які вдало використовують для збільшення своєї експансії в світі.

Також одним із ресурсів ТНК є укладання угод про злиття та поглинання, які пропонується детальніше розглянути на рисунку 2.11.

Отож, ми бачимо зростання регіональних угод по злиттю та поглинання на противагу міжнародним, і яскраво це демонструють кризові періоди, такі як Пандемія та війна в Україні. Це свідчить про те, що вигіднішим є інвестувати капітал в компанію, яка знаходиться в територіальній близькості та в межах своєї території, ніж в компанію, яка знаходиться в іншій країні.

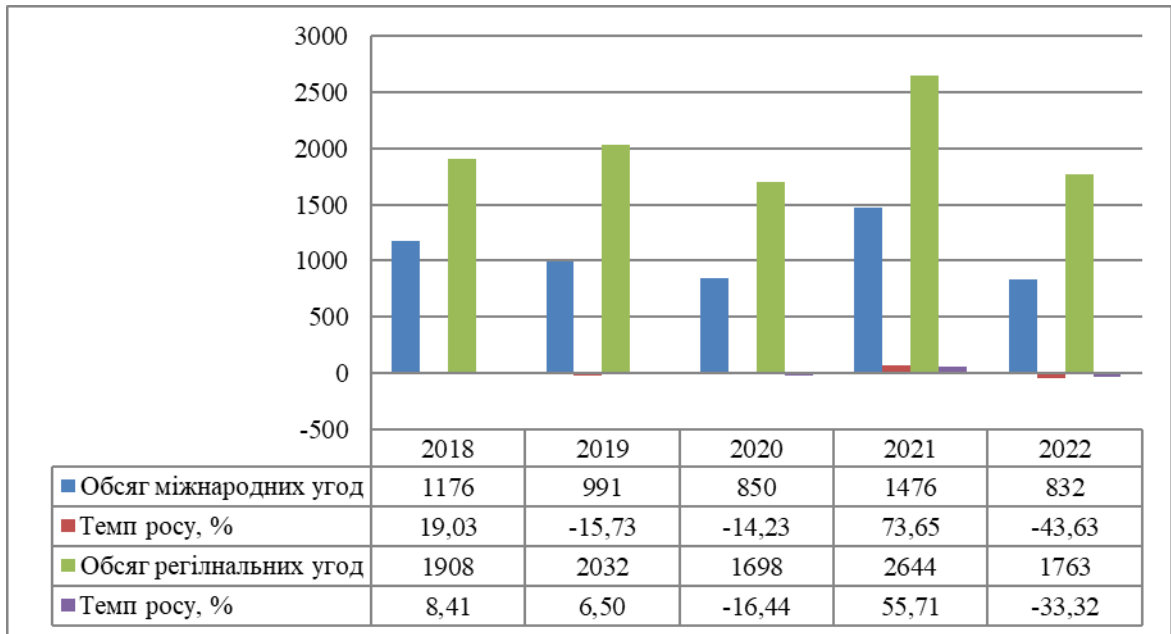

Рисунок 2.11 - Динаміка обсягів і вартості світових угод злиття і поглинання за період 2018-2022 рр.

Джерело [33]

Незважаючи на те, що прогноз по злиттю і поглинанням є позитивним, значна частина транзакцій все ще не досягла спочатку запланованих результатів. Корпорації та приватні акціонерні компанії покладають найбільшу провину на зовнішні чинники, але визнають необхідність більш ефективної комплексної перевірки та інтеграції для забезпечення реалізації прогнозів доходів.

Отже, слід зазначити, що світові ТНК володіють значними ресурсами як фінансовим так і трудовими, що дає їх змогу збільшувати свій вплив на міжнародних ринках та посилювати свою владу. Саме фінансові та трудові ресурси є основою діяльності ТНК, адже працівники являються каталізаторами росту та розвитку інновацій, які і забезпечують корпораціям їхню фінансову стабільність та владу.

Висновок до розділу 2

В другому розділі було проведено діагностику стратегічного планування світових ТНК та визначено їхню забезпеченість фінансовими та трудовими ресурсами.

На частку ТНК припадає понад 50% світового виробництва промислових товарів та 70% світової торгівлі належить ТНК, а 52 транснаціональні корпорації які розташовані в країнах світу ведуть справи безпосередньо з главами держав. Станом на 2024 рік ТНК – це основний двигун прогресу та розвитку світового господарства. Посилення позицій транснаціональних підприємств фактично підбило підсумок епохи існування закритих самодостатніх країн, не залучених до світового економічного процесу, адже приблизно 600 транснаціональних корпорацій є ядром світової економіки.

Отже, слід визначити, що основу бізнес-моделі Tesla Inc складають розробки та інновації розвиток яких і є основою стратегічного планування компанії. Саме розвиток інновацій та інвестиції у розробки і призвели до успіху не тільки Tesla Inc, але й решти світових ТНК, які були наведені в попередньому підрозділі. Адже розвиваючи інновації ТНК створюють можливості для свого майбутнього та максимізує свої доходи, саме тому витрати на розробки є вадливим для ТНК, адже саме вони сприяють їхньому росту.

Слід зазначити, що світові ТНК володіють значними ресурсами як фінансовим так і трудовими, що дає їх змогу збільшувати свій вплив на міжнародних ринках та посилювати свою владу. Саме фінансові та трудові ресурси є основою діяльності ТНК, адже працівники являються каталізаторами росту та розвитку інновацій, які і забезпечують корпораціям їхню фінансову стабільність та владу.

Розділ 3. Стратегія розвитку світових транснаціональних компаній в Україні в умовах військового стану

3.1. Дослідження сучасного стану економіки України та її забезпеченості ресурсами

У лютому 2022 року Росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, яке вже спричинило значні руйнування та людські жертви в країні і кожного дня продовжує мати негативний вплив на українське населення [34]. На сьогодні вкрай важливим є питання планування відродження соціально-економічного розвитку України та покращення життя українців як в економічному так і соціальному контекстах. Саме розвиток населення та людський капітал є важливою умовою розвитку країни та її відновлення, що доводять напрацювання авторів, як досліджували відновлення країн після другої світової війни [35-36].

Війна в Україні та нестабільна економічна ситуація продовжують завдавати шкоди економіці та впливати на ВВП, динаміка якого більш детально наведена на рис. 3.1.

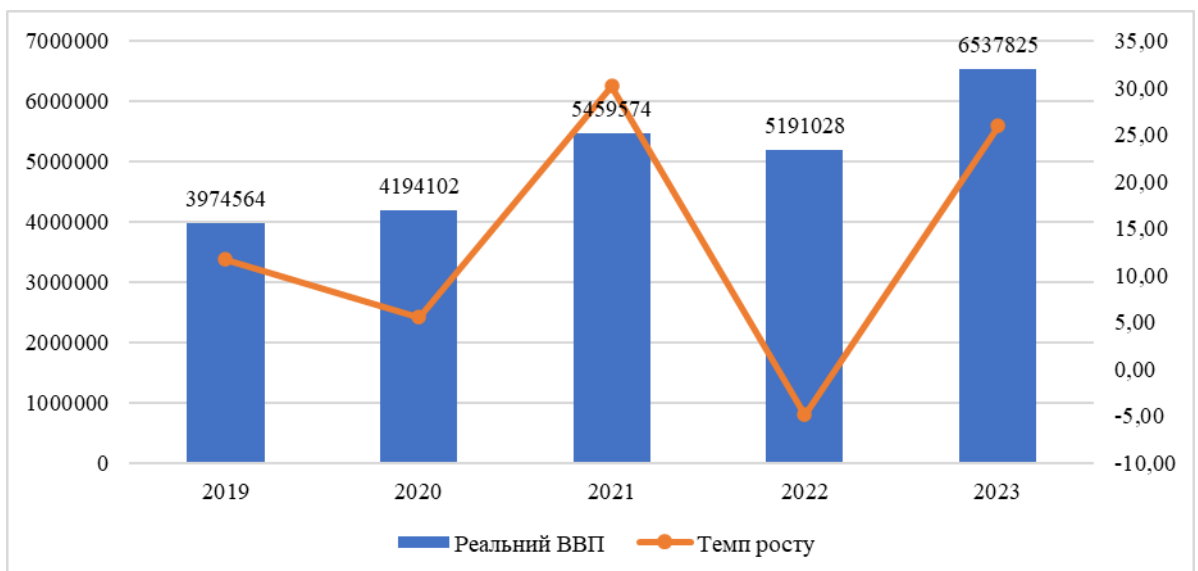

Рисунок 3.1 - Динаміка реального ВВП України за період 2019-2023 рр, млн. грн

Джерело: [37]

Отож, аналізуючи рис. 3.1, видно, що реальний ВВП України в 2022 році впав на 4,92%, але вже в 2023 році він виріс на 25,94%. Така динаміка символізує його залежність від ситуації на фронті та забезпечення умов для розвитку бізнесу. Щодо 2024 року то очікується погіршення росту ВВП в доларах, адже з початку січня 2024 року курс долара за НБУ виріс з 37,88 грн/дол. до 41,32 грн/ дол. станом на кінець листопада 2024 року [38], що призводить зменшення рівня економічної активності компаній, які залежать від імпортової сировини та загального підняття цін на продукцію імпортного походження.

На рис. 3.2 наведено динаміку інфляції.

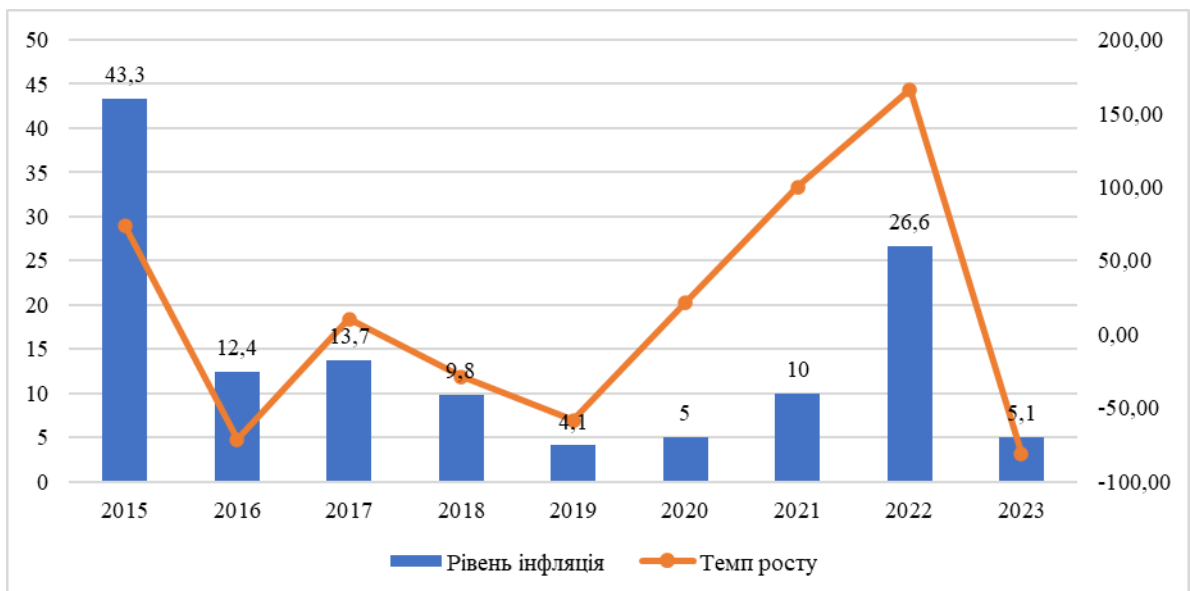

Рисунок 3.2 - Динаміка інфляції в Україні за період 2015-2023 рр, %

Джерело: [39-40]

Аналізу дані рис. 3.2, видно, що з початком війни в Україні значно виріс рівень інфляції – 26,6% в порівнянні до 10% в попередньому році. Проте вже в 2023 році ріст інфляції стабілізувався до значень 2020 року і становив 5,1%.

На рис. 3.3 наведено рівень безробіття.

Як ми бачимо початок війни в Україні призвів до росту рівня безробіття, який був рекордним за останні 10 років.

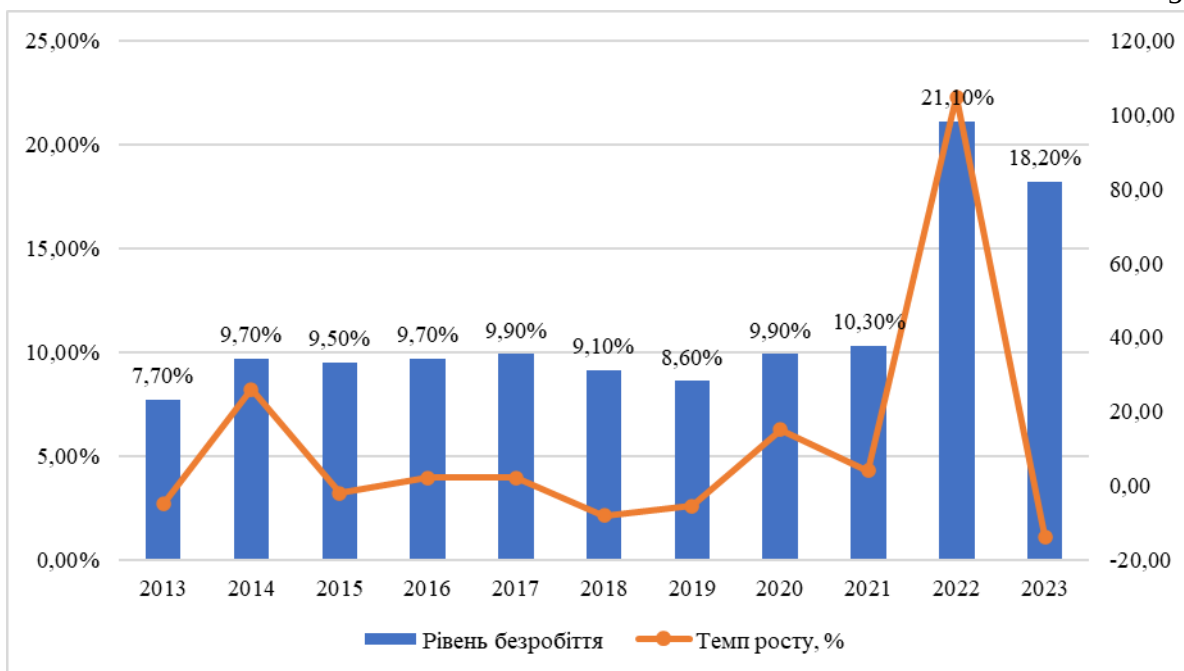

Рисунок 3.3 - Аналіз динаміки рівня безробіття в Україні за 2013-2023 рр.,

%

Джерело: [41-42]

На рис. 3.5 показано рівень середньої заробітної плати українців.

Рисунок 3.5 - Динаміка середньої заробітної плати українців за 2019-2023 роки, грн

Джерело: [43-44]

Війна в Україні викликали ріст середньої заробітної плати, що виник на фоні наростаючої кадрової кризи та відсутності кваліфікованих кадрів.

Українські компанії змушені доплачувати кошти, адже з початком війни знайти працівника в Україні стає дедалі важче.

Далі ми охарактеризуємо показник індексу економічної свободи, який власне характеризує економічної свободи та впливає на економічну безпеку країни. На рисунку 3.6 наведено місце в рейтингу індексу економічної свободи України за період 2020-2023.

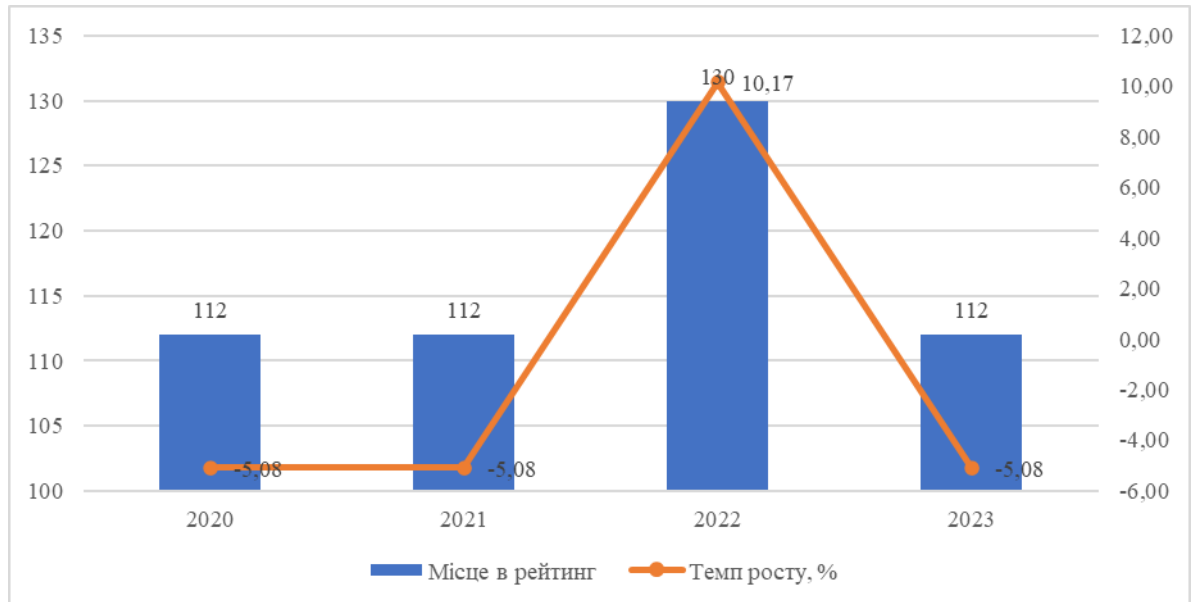

Рисунок 3.6 - Місце в рейтингу індексу економічної свободи України за період 2020-2023рр

Джерело: [46]

Отож, ми бачимо, що Україна значено відстає за рівнем економічної свободи від розвинених країн світу, особливо гостро ми це відчули в 2022 році, так як з початком війни України опустилась в рейтингу на 130 місце, на яردі з такими країнами як Гаїті, Шрі-Ланка та Намібія.

В підсумку наведемо аналіз забезпеченості України трудовими ресурсами (табл. 3.1).

Аналізуючи динаміку зайнятості населення України, слід зазначити, що в умовах війни загальна скоротилась загальна кількість зайнятого населення в 2022 році на 1,4 млн. чол. в порівнянні з 2021 роком, а в 2023 році на 80,5 тис. чол, що власне і призвело до дефіциту кадрів.

Регіональна динаміка та структур зайнятості населення України станом на 2021-2023 рр.

Область	2021	Структур а	2022	Структур а	2023	Структур а	Зміна зайнятості (+/- —	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	2022/2021	2023/2021
Вінницька	271730	3,04	252879	3,37	260138	3,51	-18851	7259
Волинська	180513	2,02	169203	2,26	177437	2,39	-11310	8234
Дніпропетровська	869757	9,73	764609	10,19	735314	9,91	-105148	-29295
Донецька	351306	3,93	135898	1,81	106117	1,43	-215408	-29781
Житомирська	210157	2,35	187726	2,50	186305	2,51	-22431	-1421
Закарпатська	159702	1,79	149821	2,00	149316	2,01	-9881	-505
Запорізька	367822	4,12	257102	3,43	213663	2,88	-110720	-43439
Івано - Франківська	198538	2,22	183768	2,45	191832	2,58	-14770	8064
Київська	478070	5,35	431798	5,76	434389	5,85	-46272	2591
Кіровоградська	159763	1,79	147305	1,96	146102	1,97	-12458	-1203
Луганська	98125	1,10	10653	0,14	8098	0,11	-87472	-2555
Львівська	539702	6,04	518705	6,91	526134	7,09	-20997	7429
Миколаївська	193453	2,16	146653	1,95	146907	1,98	-46800	254
Одеська	462650	5,18	397509	5,30	397437	5,36	-65141	-72
Полтавська	303713	3,40	277046	3,69	282728	3,81	-26667	5682
Рівненська	176209	1,97	166195	2,22	170756	2,30	-10014	4561
Сумська	186052	2,08	160867	2,14	154301	2,08	-25185	-6566
Тернопільська	155442	1,74	144720	1,93	149189	2,01	-10722	4469
Харківська	618231	6,92	453445	6,04	439788	5,93	-164786	-13657
Херсонська	146127	1,64	46018	0,61	37834	0,51	-100109	-8184
Хмельницька	215633	2,41	202608	2,70	207751	2,80	-13025	5143
Черкаська	221579	2,48	207128	2,76	208046	2,80	-14451	918
Чернівецька	119244	1,33	110684	1,48	111986	1,51	-8560	1302
Чернігівська	171815	1,92	148744	1,98	151430	2,04	-23071	2686
м. Київ	208079		183124		182876			
	5	23,29	1	24,41	0	24,64	-249554	-2481
Всього	893612	100,0	750232	100,0	742175	100,0	-1433803	-80567
	8	0	5	0	8	0		

Джерело: [47]

Отже, дослідивши загальний вплив війни на економіку України слід зазначити, що в країні відбувся спад економіки та виникають проблеми із кадровим забезпечення, проте Україна є привабливою для світових ТНК з точки зору низьких податків на прибуток, високим розвитком ІТ-сектору та відносно дешевої робочої сили, що є основними ключовими перевагами нашої країні у залучення ТНК.

3.2. Характеристика діяльності ТНК в Україні

Незважаючи на війну, світові ТНК продовжують працювати в Україні та забезпечувати українців робочими місцями, а державний бюджет коштами.

На рис. 3.7 наведена динаміка обсягу світових ТНК в Україну за період військового стану.

Рисунок 3.7 – Обсяг інвестицій світових ТНК в Україну за період 2022-2023рр, млн. дол. США

Джерело: [47]

Світова компанія Arcelor Mittal є, мабуть, ключовим іноземним інвестором у металургійну промисловість. Умови роботи українських підприємств компанії є складними, адже основною проблемою є закриті, нестабільне енергопостачання через російські атаки на енергетичну інфраструктуру. Існують також проблеми з водою через руйнування Каховської гідроелектростанції російськими військами. Незважаючи на це, компанія продовжує інвестувати у своє виробництво в Україні -120 мільйонів доларів у 2022 році та ще 160 мільйонів доларів у 2023 році [47]

Інвестори також активно працюють у гірничодобувному секторі, зокрема, турецький гігант Onur Group вирішив інвестувати у видобуток графітових руд

на Городнявській ділянці Буртинського родовища у Хмельницькій області. У березні 2023 року компанія отримала відповідний дозвіл від Державної служби геології та надр України. Onur Group планує інвестувати близько 50 мільйонів доларів на першому етапі розробки родовища [47].

Ірландська компанія Kingspan Group є одним з найбільших інвесторів, які прийшли в Україну під час повномасштабного вторгнення рф. Компанія є світовим лідером у виробництві високотехнологічних, енергоефективних будівельних матеріалів. Наразі компанія розпочинає реалізацію інвестиційного проекту вартістю понад 280 мільйонів доларів США. Планується будівництво кампусу будівельних технологій у Львівській області, який складається з 6 виробничих зон, що включають виробництво сучасних ізоляційних матеріалів та рішень для централізованого опалення.

Незважаючи на війну, німецький виробник будівельних матеріалів Fixit будує другий завод в Україні, який буде розташований у Львові. Fixit інвестував 5 мільйонів євро в проект будівництва заводу ще до російського вторгнення. Зараз Fixit отримав інвестиційне страхування від німецького уряду та інвестував ще 7 мільйонів євро.

Фінансова компанія Rayoneer опитала понад 4 000 технологічних компаній в Україні. Опитування показало, що 70% українських малих та середніх підприємств (МСП) продовжували працювати під час війни, а 63% з них зберегли більшу частину або весь свій персонал. Незважаючи на війну, 38% цих підприємств планують найняти більше працівників цього року. Майже 64% українських компаній змогли утримати всіх або більшість своїх клієнтів під час конфлікту, що свідчить про стійкість української технологічної індустрії [48]

Існує чимало прикладів того, як іноземний бізнес працює в Україні в умовах війни. Компанія «Метро Україна», що входить до складу Metro AG, однієї з найбільших роздрібних та оптових груп Німеччини, швидко адаптувалася до умов воєнного часу. [49]. Серед найвідоміших міжнародних компаній, які відновили свою діяльність під час війни, - McDonald's, H&M, LPP (Reserved, Cropp, House, Mohito і Sinsay, Zara, Mango), Adidas, Samsung і JYSK.

Важливим кроком українського уряду стало надання гарантій на інвестиції, що і посприяло інвестуванню світових ТНК в Україну. Відповідно до розділу Закону України «Про режим іноземного інвестування» визначено державні гарантії захисту іноземних інвестицій, які детальніше наведено на рис. 3.8.

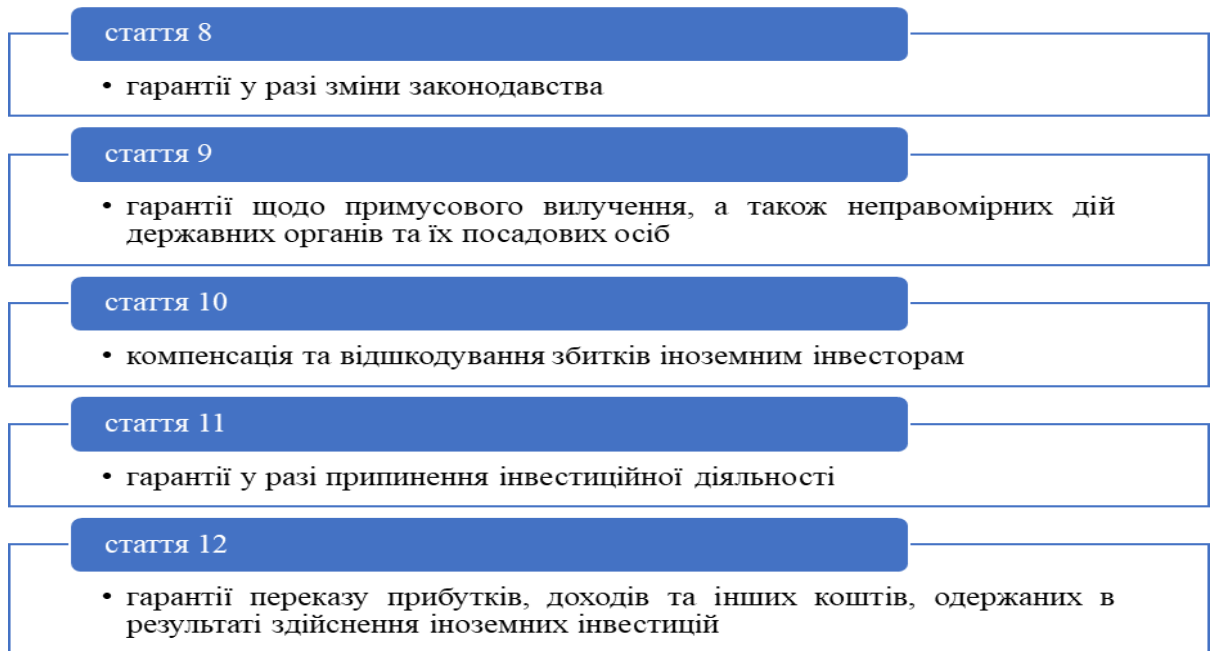

Рисунок 3.8 – Державні гарантії захисту ПІ, передбачені Законом України «Про режим іноземного інвестування»

Джерело: [50]

Таким чином, незважаючи на те, що в Україні триває війна, країна продовжує залучати значні інвестиції від іноземних ТНК, а суми їхніх інвестицій варіюються від десятків тисяч до сотень мільйонів доларів. Більшість компаній-інвесторів мали досвід роботи в Україні до війни і вкладають кошти в розвиток або розширення вже запущених виробництв.

3.3. Перспективні напрямки стратегічного розвитку транснаціональних компаній в Україні

Перспективним напрямками для розвитку транснаціональних компаній в Україні є технологічний секторі та технології штучного інтелекту (ШІ), що і пропонується більш детально дослідити.

Доказом того, що інвестиції в Український сектор штучних технологій та інновацій будуть прибутковим є статистика експорту технологічних послуг, які попри війну в Україні вирости (рис. 3.9).

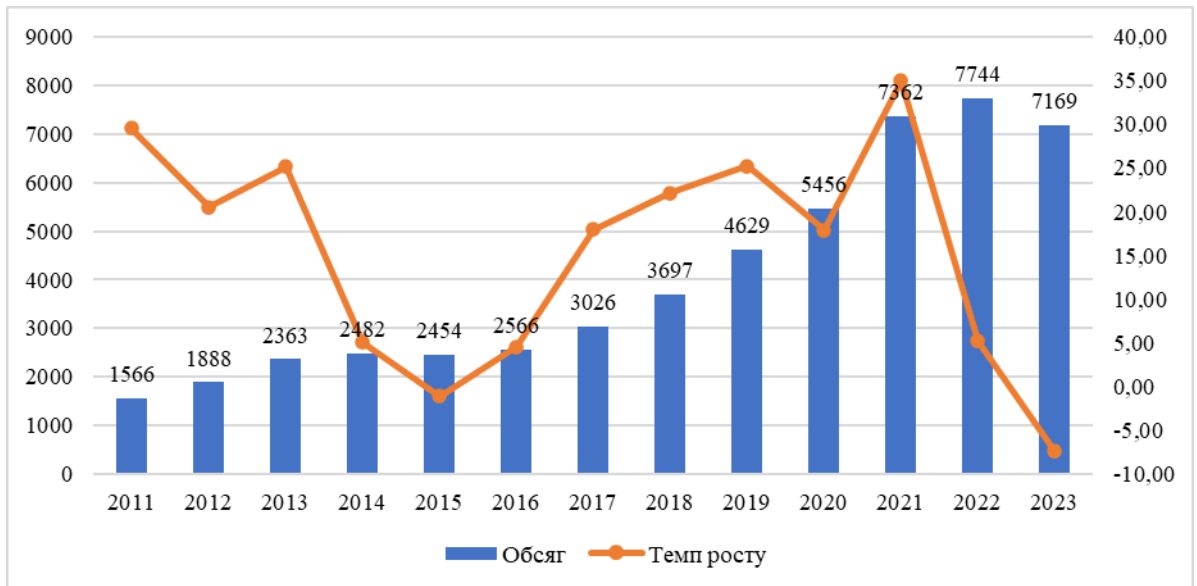

Рисунок 3.9 - Динаміки експорту технологічних послуг в Україні за період 2011-2023рр, млн. дол. США

Джерело: [51]

Незважаючи на піднесення експорту в 2022 році на 5,19% в 2023 спостерігається спад на 7,43%, який викликаний продовженням військового стану та побоюваннями іноземних компаній щодо роботи з Україною через військові дії на її території. Попри все це Україна залишається перспективним напрямком іноземних інвестицій, головна вигода в яких це низькі ставки податків, висококваліфікована робоча сила саме в напрямку технологій та низькі орендні платежі на офіси.

Розвиток ІІІ в Україні стрімко почав зростати з початку 2021 року, та при війну його темпи дещо спинились, проте не впали, що характеризує потенціал його розвитку саме в Україні (рис. 3.10.).

Аналізуючи розвиток ІІІ, ми бачимо його зростання в 2021 році, яке становило 48,55%, в 2022 році відбувся спад на 38,04%, проте вже в 2023 році ринок виріс на 80,17% та є одним із найперспективніших напрямків для стартапів, кількість яких в Україні зростає.

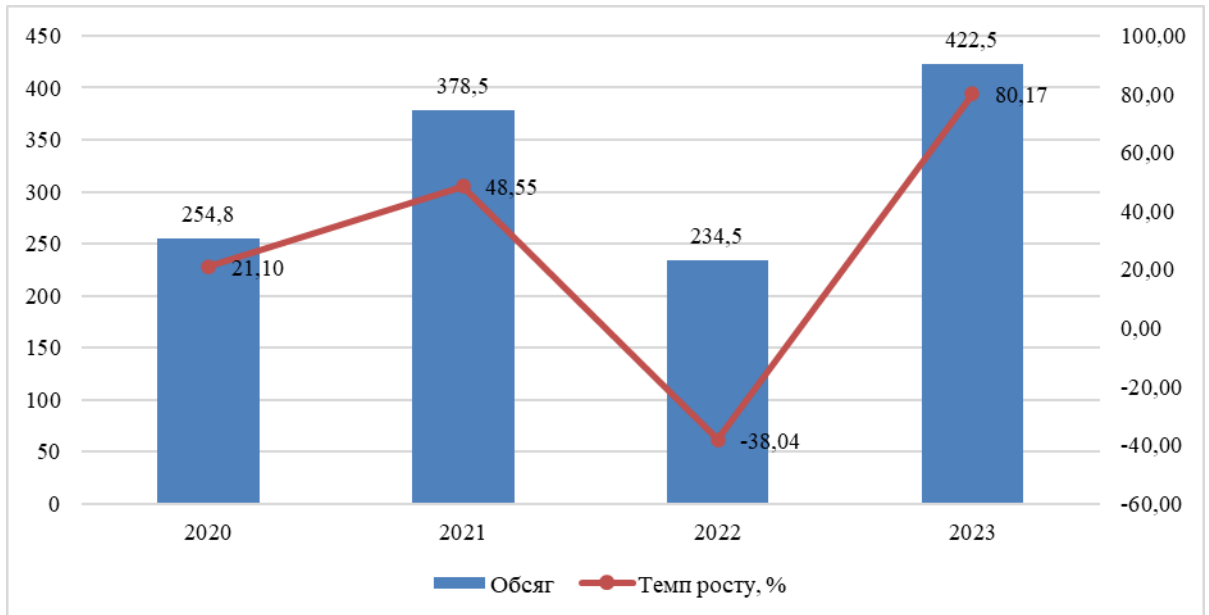

Рисунок 3.10 - Динаміка розвитку ринку ІІІ в Україні за період 2020-2023 рр, млн. дол. США

Джерело: [52]

Загалом, слід відмітити, що українські ІІІ стартапи набули популяризації і за межами нашої країни [53]. Українські стартап компанії ефективно впроваджують технології ІІІ для того, щоб бізнес працював простіше та швидше, а три українські стартапи Grammarly, Preply та People.ai станом на 2024 рік оцінювались в більш ніж 14,5 млрд. дол. США. Власне ці стартапи набули популяризації і за межами України.

Наступним пропонується дослідити кількість ІІІ спеціалістів, які теж показують динамічний розвиток галуззі ІІІ в нашій країні (рис. 3.11).

Отож, на основі рисунку 3.11 ми бачимо, що за 9 років в Україні кількість спеціалістів виросла в 4,5 рази, що свідчить про популяризацію професії в сфері ІІІ та власне і розвиток ринку ІІІ як перспективного напрямку для роботи та росту фахівців.

Визначено, що урядове фінансування інновацій в Україні зростало до 2021 році, у 2022 році через повномасштабне вторгнення фінансування зменшилось 37,47%, проте вже в 2023 році виросло 21,06%. В основному уряд України фінансував ті проекти, які пов'язанні з оборонним сектором. На рис. 3.12 динаміку іноземних інвестицій.

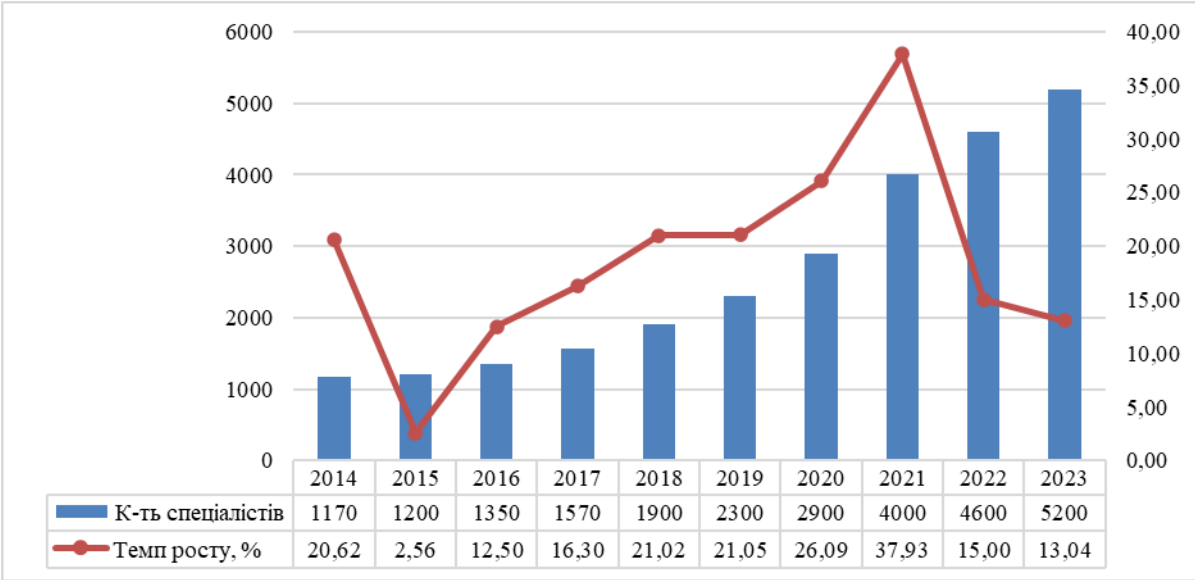

Рисунок 3.11 - Динаміка кількості спеціалістів в сфері розвитку інновацій та ІП в Україні за період 2014-2023рр

Джерело: [54]

Отож, аналізуючи рис. 3.12, слід відмітити, що обсяг іноземних інвестицій переважає обсяг український в рази, так як в 2023 році іноземні компанії інвестували 301,6 млн. грн., і той час як інвестицій зі сторони держави склали 14,59 млн. дол. США. Збільшенні обсягу іноземних інвестицій в розвиток ІП в Україні свідчить про потенціал ринку.

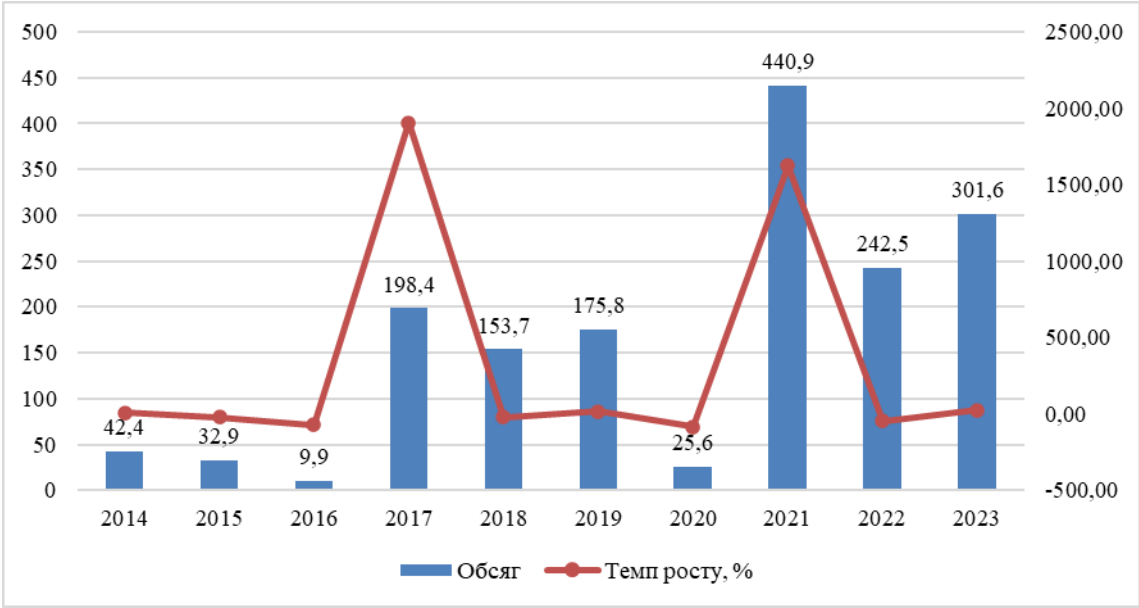

Рисунок 3.12 - Динаміка іноземних інвестицій в розвиток ІП та інновації в Україні за період 2015-2023рр, млн. дол. США

Джерело: [51]

Як було досліджено уряд України, на жаль достатньо не фінансує розвиток інновацій, так як країна перебуває у військовому стані та витрачає кошти на посилення своїх військових позицій та фінансування оборонного сектору. Саме тому нами пропонується залучати іноземні інвестиції у розвиток ІІІ, адже в Україні є висококваліфіковані спеціалісти, які можуть втілювати в життя технологічні проекти. Співпраця з іноземними інвесторами дасть змогу українським стартапам в сфері ІІІ посилити вплив на світові ринки та підвищити свою конкурентоспроможність.

Отже, підсумовуючи дослідження, було виявлено, що попри військові дії Україна є привабливою країною для інвестицій світових ТНК в таких основних критеріях (рис. 3.13).

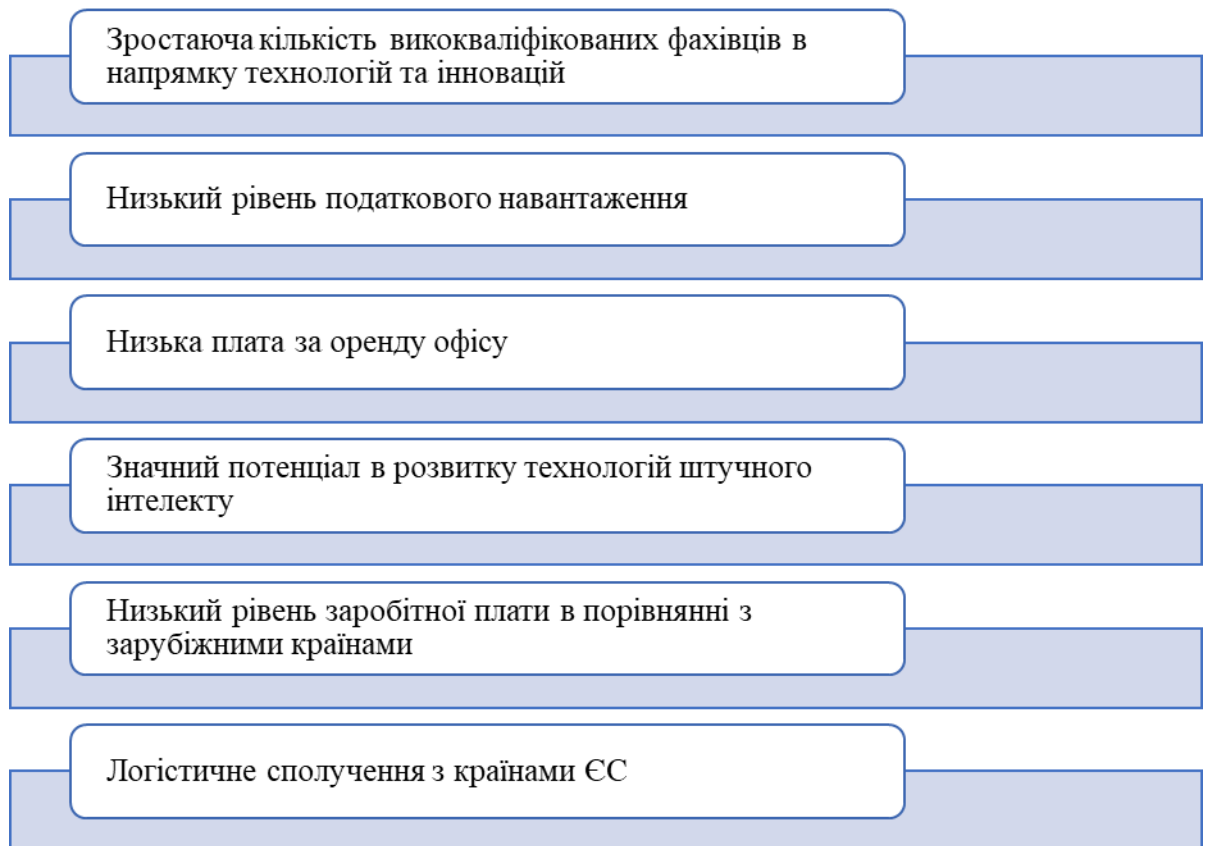

Рисунок 3.13 – Перелік основних критеріїв інвестиційного потенціалу України для іноземних ТНК

Джерело: створено автором

Отже, в Україні є достатньою трудовою та фінансовою потенціалу, та створені умови для розвитку міжнародної співпраці. В умовах військового

стану уряду країни доцільно переглянути відсоток податку за доходами та ще більше поглиби державне втручання у надання гарантій іноземним ТНК. Україна знаходиться в центрі Європи, що засвідчує її вигідне територіальне положення, має низькі податкові ставки на прибуток, значний потенціал в розвитку інновацій та кваліфікованих працівників, що в сукупності робить нашу країну перспективним напрямком інвестування світових ТНК.

Висновок до розділу 3

В третьому розділ було розглянуто стратегію розвитку світових ТНК в Україні в умовах військового стану.

Дослідивши загальний вплив війни на економіку України слід зазначити, що в країні відбувся спад економіки та виникають проблеми із кадровим забезпечення, проте Україна є привабливою для світових ТНК з точки зору низьких податків на прибуток, високим розвитком ІТ-сектору та відносно дешевої робочої сили, що є основними ключовими перевагами нашої країни у залучення ТНК.

Таким чином, незважаючи на те, що в Україні триває війна, країна продовжує залучати значні інвестиції від іноземних ТНК, а суми їхніх інвестицій варіюються від десятків тисяч до сотень мільйонів доларів. Більшість компаній-інвесторів мали досвід роботи в Україні до війни і вкладають кошти в розвиток або розширення вже запущених виробництв.

В підсумку слід зазначити, що в Україні є достатньою трудовою та фінансового потенціалу, та створені умови для розвитку міжнародної співпраці. В умовах військового стану уряду країни доцільно переглянути відсоток податку за доходами та ще більше поглиби державне втручання у надання гарантій іноземним ТНК. Україна знаходиться в центрі Європи, що засвідчує її вигідне територіальне положення, має низькі податкові ставки на прибуток, значний потенціал в розвитку інновацій та кваліфікованих працівників, що в сукупності робить нашу країну перспективним напрямком інвестування світових ТНК.

Висновки

В даній магістерській роботі була розглянута тема стратегії планування діяльності та забезпечення ресурсами транснаціональних компаній та їх розвиток в Україні в умовах військового стану та виконано всі поставлені завдання.

Отже, транснаціональні корпорації відіграють величезну роль у світовій економіці та міжнародних відносинах, адже вони сприяють економічному розвитку, технологічному прогресу та міжнародній торгівлі. ТНК забезпечують хороші умови для розвитку світової економіки та постійно стимулюють її прогрес, що робить їх одним з найголовніших інститутів політичного та економічного центру в сучасному світі.

Визначено, що ТНК, використовуючи сучасні системи планування та інформаційні комунікації, багато хто з них зміг розробити та поширити на низку країн, регіонів і навіть на весь світ досить ефективні конкурентні стратегії. Усі чотири корпоративні стратегії глобальної діяльності мають право на існування за певних умов, в яких діє ТНК: галузі діяльності, вид та характеристика продукції, конкурентне середовище, кон'юнктура на світових ринках, політика урядів та ін.

Варто відзначити, що стратегія злиття та поглинання є одним із найкращих способів максимізувати ресурси ТНК за допомогою отримання активів іншої компанії, що є одним із найбільш поширеніших мотивів.

На частку ТНК припадає понад 50% світового виробництва промислових товарів та 70% світової торгівлі належить ТНК, а 52 транснаціональні корпорації які розташовані в країнах світу ведуть справи безпосередньо з главами держав. Станом на 2024 рік ТНК – це основний двигун прогресу та розвитку світового господарства.

Отже, слід визначити, що основу бізнес-моделі Tesla Inc складають розробки та інновації розвиток яких і є основою стратегічного планування компанії. Саме розвиток інновацій та інвестиції у розробки і призвели до успіху не тільки Tesla Inc, але й решти світових ТНК, які були наведені в

попередньому підрозділі. Адже розвиваючи інновації ТНК створюють можливості для свого майбутнього та максимізує свої доходи, саме тому витрати на розробки є вадливим для ТНК, адже саме вони сприяють їхньому росту.

Слід зазначити, що світові ТНК володіють значними ресурсами як фінансовим так і трудовими, що дає їх змогу збільшувати свій вплив на міжнародних ринках та посилювати свою владу. Саме фінансові та трудові ресурси є основою діяльності ТНК, адже працівники являються каталізаторами росту та розвитку інновацій, які і забезпечують корпораціям їхню фінансову стабільність та владу.

Дослідивши загальний вплив війни на економіку України слід зазначити, що в країні відбувся спад економіки та виникають проблеми із кадровим забезпечення, проте Україна є привабливою для світових ТНК з точки зору низьких податків на прибуток, високим розвитком ІТ-сектору та відносно дешевої робочої сили, що є основними ключовими перевагами нашої країни у залучення ТНК.

Таким чином, незважаючи на те, що в Україні триває війна, країна продовжує залучати значні інвестиції від іноземних ТНК, а суми їхніх інвестицій варіюються від десятків тисяч до сотень мільйонів доларів. Більшість компаній-інвесторів мали досвід роботи в Україні до війни і вкладають кошти в розвиток або розширення вже запущених виробництв.

В підсумку слід зазначити, що в Україні є достатньою трудового та фінансового потенціалу, та створені умови для розвитку міжнародної співпраці. В умовах військового стану уряду країни доцільно переглянути відсоток податку за доходами та ще більше поглиби державне втручання у надання гарантій іноземним ТНК. Україна знаходиться в центрі Європи, що засвідчує її вигідне територіальне положення, має низькі податкові ставки на прибуток, значний потенціал в розвитку інновацій та кваліфікованих працівників, що в сукупності робить нашу країну перспективним напрямком інвестування світових ТНК.

1. Македон В.В. Формат взаємодії транснаціональних корпорацій та реального сектора національної економіки України. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/bmnef/2012_1_1/25.pdf. (дата звернення 18.11.2024)
2. Куцик П.О., Ковтун О.І., Башнянин Г.І. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку: монографія. Львів: вид-во ЛКА, 2015. 594 с. 2
3. Сорока І.Б. Транснаціональні корпорації та їхня роль у процесі активізації міжнародної інтеграції. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 9. С. 35–41.
4. Рогач О.І. Міжнародні інвестиції: теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: підручник. Київ: Либідь, 2005. 720 с
5. Євсєєв С. Є., Тодріна І. В. ТНК як суб'єкти зовнішньої політики держав. Сучасне суспільство. 2020. Вип. 1. С. 51-60.
6. Жиленко К. М. Систематизація та аналіз моделей поведінки ТНК у сучасних умовах глобалізації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 17(1). С. 108-113
7. Жиленко К. М. Сучасні аспекти транснаціоналізації: теорія, методологія, практика : монографія. Дніпро : Біла К. О. [вид.], 2018. 383 с.
8. Кривов'язюк І. В. Сучасне трактування та динамізм розвитку сектору транснаціональних корпорацій світу. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 13. С. 74–78.
9. Жиленко К. М. Гармонізація економічних інтересів ТНК в умовах економіки нового типу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 4. С. 39–44.
10. Михайлишин Л. І. Транснаціоналізація світової економіки: інноваційний аспект: монографія. Вінниця: ДонНУ, 2016. 314 с.
11. Моторнюк У. І., Тербух М. І., Стасюк Н. Р. Транснаціоналізація як фактор розвитку світової економіки. Ефективна економіка. 2018. № 11.

12. Онищенко В. П. Сучасні організаційні форми та моделі міжнародного бізнесу. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія «Економічні науки». 2019. № 3. С. 20–31.

13. Пархоменко Н. О. Порівняльна характеристика стратегій організаційного розвитку бізнес-систем в умовах глобального середовища. Бізнес Інформ. 2020. №11. С. 385–392.

14. Пехник А. В., Присяжнюк Ю. І. Транснаціональні корпорації у реаліях сучасного міжнародного бізнесу. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». 2018. Вип. 51. С. 82–90.

15. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення». 20-25 травня 2022 р. Том 1. К.: НАУ, 2022. 232 с. «РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В СТРАТЕГІЯХ РОЗВИТКУ ТНК ТА МНК» Степанчук Д. В., здобувач Науковий керівник: Кравчук Н. М., к.е.н., доцент, доцент кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки Національний авіаційний університет

16. Русак Д. М. Міжнародні корпоративні мережі в сучасному геоекономічному просторі : монографія. Київ : АДЕФ-Україна, 2018. 408 с.

17. Сльозко О. О., Міщенко А. Г, Вакуленко Є. В. Глобальні іноваційні стратегії ТНК - локомотив сучасної світової економіки : монографія. Київ: LAT&K, 2018. 179 с.

18. Транснаціоналізація світової економіки : колект. монографія / О. В. Баула та ін. Луцьк : Вежа Друк, 2018. 235 с.

19. Птащенко О. В. Особливості «злиття» та «поглинання» компаній у міжнародному бізнесі. Бізнес Інформ. 2021. №1. С. 34–39.

20. Кудряшова С. В., Таран О. М. Вплив процесів злиттів і поглинань на конкурентоспроможність галузі сільського господарства. Бізнес Інформ. 2021. №2. С. 138–143.

21. Птащенко О. В. Особливості «злиття» та «поглинання» компаній у міжнародному бізнесі. Бізнес Інформ. 2021. №1. С. 34–39.

22. Woo, A.; Park, B.; Sung, H.; Yong, H.; Chae, J.; Choi, S. An Analysis of the Competitive Actions of Boeing and Airbus in the Aerospace Industry Based on the Competitive Dynamics Model. J. Open Innov. Technol. Mark. Complex. 2021, 7, 192. <https://doi.org/10.3390/joitmc7030192> (дата звернення 19.11.2024)

23. GEORGE P. BAKER (1992) Beatrice: A Study in the Creation and Destruction of Value. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1540-6261.1992.tb04006.x> (дата звернення 19.11.2024)

24. Intellizence Merger & Acquisition веб-сайт (2020) URL: <https://intellizence.com/news-feed/merger-acquisition-deals/> (дата звернення 19.11.2024)

25. World's Largest Companies In 2024 (2024) URL: <https://gfmag.com/data/biggest-company-in-the-world/> (дата звернення 20.11.2024)

26. Top 10 Biggest US Banks by Assets in 2023 (2023) URL: <https://www.insiderintelligence.com/insights/largest-banks-us-list/> (дата звернення 20.11.2024)

27. Top 10 largest banks in Europe ranked by assets (2022) URL: <https://businesschief.eu/corporate-finance/top-10-largest-european-banks-by-assets> (дата звернення 20.11.2024)

28. Global Data (2024) Top 10 IT Software Companies in the World by Market Capitalization, URL: <https://www.globaldata.com/companies/top-companies-by-sector/technology-media-and-telecom/global-it-software-companies-by-market-cap/> (дата звернення 21.11.2024)

29. Global EV Sales for 2023, URL: <https://ev-volumes.com/news/ev/global-ev-sales-for-2023/> (дата звернення 21.11.2024)

30. Global EV Sales (Cars) by Country, (2024) URL: <https://roadgenius.com/cars/ev/statistics/sales-by-country/> (дата звернення 21.11.2024)

31. Tesla Revenue 2010-2024 | TSLA (2024) URL: <https://m.macrotrends.net/stocks/charts/TSLA/tesla/revenue> (дата звернення 22.11.2024)

32. Forbes List of Top 10 World's Best Employers In 2024. (2024) URL: <https://www.jagranjosh.com/general-knowledge/list-of-best-employers-in-the-world-1706703544-1> (дата звернення 22.11.2024)
33. Intellizence Merger & Acquisition веб-сайт (2023) URL: <https://intellizence.com/news-feed/merger-acquisition-deals/> (дата звернення 22.11.2024)
34. Christensen, Laurits R., Dianne Cummings, and Dale Jorgenson. 1980. "Economic Growth, 1947-1973: An International Comparison." *New Developments in Productivity Measurement*, John W. Kendrick and Beatrice N. Vaccara, eds., University of Chicago Press 41:595– 698.
35. Жила, Г. (2023). ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ, ВПЛИВ КОНФЛІКТУ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ. *Економіка та суспільство*, (47). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-35> (дата звернення 23.11.2024)
36. Піляєв І.С. Трансформація глобалізаційних процесів у контексті наслідків повномасштабного російського вторгнення в Україну. *Економіка України*. 2022. № 7. С. 03–20.
37. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2024, URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення 23.11.2024)
38. Мінфін (2024) Курс долара до гривні. URL: <https://minfin.com.ua/ua/currency/usd/> (дата звернення 23.11.2024)
39. Базовий індекс інфляції в Україні 2024, URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/basic/> (дата звернення 23.11.2024)
40. Як змінювався рівень інфляції в Україні та який прогноз на цей рік (2023), URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/23/infografika/ekonomika/yak-zminyuvavsya-riven-inflyacziyi-ukrayini-ta-yakyj-prohnoz-cej-rik> (дата звернення 24.11.2024)
41. Мінфін Рівень безробіття в Україні (2024), URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/> (дата звернення 24.11.2024)

42. Рівень безробіття 2023 (2024), URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3859591-nacbank-pokrasiv-ocinku-sodo-rivna-bezrobitta-za-2023j-ta-prognoz-na-nastupni-roki.html> (дата звернення 24.11.2024)
43. Демографічна та соціальна статистика / Ринок праці / Оплата праці та соціально-трудова відносини (2024), URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zp.htm (дата звернення 24.11.2024)
44. Середня зарплата в Україні зросла на 22,1% у другому кварталі. Інфографіка (2024) , URL: <https://forbes.ua/news/serednya-zarplata-v-ukraini-zrosla-na-221-u-drugomu-kvartali-derzhstat-09092024-23496> (дата звернення 24.11.2024)
45. Дані Мінфін (2024) URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення 24.11.2024)
46. Індекс економічної свободи (2024) URL: <https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/economic-freedom-of-the-world-2023.pdf> (дата звернення 24.11.2024)
47. Інвестують попри війну. Хто та скільки вкладає в Україну серед міжнародного та українського бізнесу? Огляд від інвестаналітика Артема Щербини (2024), URL: <https://forbes.ua/money/investuyut-popri-viynu-khto-ta-skilki-vkladae-v-ukrainu-sered-mizhnarodnogo-ta-ukrainskogo-biznesu-oglyad-vid-investanalitika-artema-shcherbini-08122023-17779> (дата звернення 24.11.2024)
48. Business Wire. (2022). *Businesses in Ukraine remain resilient and open for international clients, survey shows.* URL: <https://www.businesswire.com/news/home/20221007005087/en/Businesses-in-Ukraine-Remain-Resilient-and-Open-for-International-Clients-Survey-Shows> (дата звернення 25.11.2024)
49. Shehadi, S. (2022). From hamburgers to helmets: How foreign companies in Ukraine are supporting the war effort. *Investment Monitor*. URL: <https://www.investmentmonitor.ai/ukraine-crisis/foreign-companies-ukraine-supporting-war-effort-russia/> (дата звернення 25.11.2024)

50. Про державну підтримку інвестицій-них проектів із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 17.12.2020 р. № 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (дата звернення 25.11.2024)
51. Статистика зовнішнього сектору (2024), URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення 25.11.2024)
52. DeepTech and AI Ecosystem in Ukraine (2024), URL: <https://analytics.dkv.global/Ukraine/teaser.pdf> (дата звернення 26.11.2024)
53. Artificial Intelligence startups in Ukraine (2024), URL: https://tracxn.com/d/explore/artificial-intelligence-startups-in-ukraine/_szNYpr2ierfPkB34tibXPkdyR0636GnrrsBBng_vEeQ/companies (дата звернення 26.11.2024)
54. Опубліковано результати дослідження про розвиток штучного інтелекту в Україні. Комітет з питань цифрової трансформації (2024), URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/251068.html (дата звернення 26.11.2024)
55. Економічна статистика / Наука, технології та інновації (2024), URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm (дата звернення 26.11.2024)